

UČITELJSKI LIST

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Slovenski rokopisi naj se pošiljajo na uredništvo v Sežani na Krasu, hrvaški na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertot. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane L 24.— Upravništvo v Trstu (3) ulica Molin grande 16, I. n. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 20, 21

V Trstu, dne 20. julija 1923.

Leto IV.

V. DELEGACIJSKO ZBOROVANJE ZVEZE

Če bi učiteljstvo ljubilo fraze in patos, bi se ob poteku svojih dni v Gorici lahko navduševalo. Minulo delegacijsko zborovanje je bilo jasna priča bogatega življenja v naši organizaciji, dokaz, kaj zmore učiteljski stan, če je edin in neodvisen, če sklene svoje vrste v vztrajnem, resnem delu in v živi veri, da je njegova rešitev odvisna od njega samega, od napore vseh njegovih sil, umstvenih in nravnih, ki se kažejo leto za letom neizčrpnije. Resnica je, da se vsako javno delo načne v neznatnem krogu krepkih osebnosti. Pozneje se krog razširi, manjšina se razpenja proti večini in zajema novih pripadnikov. Toda pri tem razvoju peša navadno prvotna čvrstost, intenzivnost slabi, razvojna črta preide preneglo v trudno parabolo, sok volje in življenja zastaja. Število ne more nadomestiti moči, zato tudi delo nima več one vsebinske vrednosti, ki jo je imelo prej, dvigu sledi vsečrez upadanje.

V naši stanovski organizaciji ni, vzlic silno živahnemu življenju posebno zadnjih dveh let, nikjer videti pojemanja. Število organiziranih članov se je znižalo, a v Zvezi valovi in pölje kakor še nikdar poprej. Trdo, smotreno in načelno delo prvih časov obstoja naše organizacije je zdramilo toliko darovitih delavcev in sprožilo toliko živahnih energij, kakor jih ni več najti v nobenem drugem stanu našega ozemlja. Pri nas ni strahu, da bi ne bilo dovolj rok: kjer je delo, tam so tudi delavci, in je predvsem oni nesebični idealizem, ki ga je imel učiteljski stan vedno, a ga ni znal usmeriti sam po svoji volji, marveč so ga usmerjali drugi, neučitelji, po svojih željah in koristih. V štirih letih razvoja Zveze se je izkazalo, da si upa nositi učiteljstvo svojo usodo v svojih rokah, s čemer je končno javno zmagalo načelo, ki ga prej niso hoteli priznati — prijatelji našega stanu. Izkazalo pa se je obenem, da imamo na obilico zmognih, krepkih sil, ki se naglo, nezadržno razvijajo in oplojajo vsepovsod nastavljeno delo Zvezinih ustanov. Plaha, v neprestanih neplodnih dvomih viseča plast skeptičnih razumnikov je zbežala od tu, a na nje mesto stopajo zdravi ljudje, ki rastejo v borbi in ki so otresli raz sebe vse, kar more intelektualca ohromiti in vezati na njegovih poteh. Kar je število zmanjšalo, to je kvaliteta nadomestila in podvojila. V težkih časih je to tako razveseljivo dejstvo, da lahko s ponosom in samozavestjo gledamo današnje kipeže svežih in neizčrpnih

sil, ki se gnetejo v vedno večjih krogih ob delu naših ustanov in ki so nam jamstvo, da ni mogoče ubiti enega celega stanu in njegove neodvisnosti, če je tudi mogoče ubiti poedince v njem.

Učiteljstvo žrtvuje marsikaj, res je, toda upravičenost in potreba teh žrtev je tako velika, da jih priznava vsak, kdor ni udarjen s slepoto, kdor le nekoliko dalje vidi, ped dalje preko plotu svojega sebičnega nemoralnega, njemu samemu in vsem škodljivega hlapčevskega kruhborstva. Prepričanje, da brez žrtev nas vseh ni uspehov, ni napredka, se utrja posebno ob pregledu storjenega dela. Kadar zaključujemo obračun ene dobe, vidimo najrazločnejše, ali so naša prizadevanja umestna ali bi bilo bolje, da prekrizanih rok zremo v tok življenja. Učiteljstvo, velika njegova večina, ve, da ima svoje poslanstvo in da ga mora izvršiti. To je tudi odločilno, zato se delo razvija in se razvija dobro. V globino smo šli in bomo šli v širino, z delom in ne s frazami in s patosom, a z zavestjo, da imamo svoje dolžnosti kot kulturni element. Organizacija naj skrbi, da se z znanjem in z značajem osamosvoji slednji izmed nas, v dobro našega stanu in ljudstva, ki mu služimo.

Pevci so bili prvi v Gorici, ker so imeli v soboto 7. t. m. zvečer poskušnjo.

V nedeljo ob 10. predpoldnem se je praznovala 50letnica goriškega društva. O tej proslavi poročamo posebe. Zvečer se je vršil koncert Zvezinega zbora, ki je uspel v moralnem in gmotnem oziru in ki nam je iz proslave najmočnejšega Zvezinega društva napravil lep praznik.

V ponedeljek jutraj in popoldne sta organizacijski in šolsko-polit. odsek obširno obravnavala vse organizacijske zadeve, posebno še vprašanje oseb na raznih vodilnih mestih, ker je bilo po pravih voliti novo vodstvo, upravni odbor in odseke. Omenimo naj tu, da so se razvili poleg obstoječih dveh še trije novi: za pevski zbor, samoizobrazbo in samopomoč.

Zvečer je bila dolga seja upravnega odbora in odsekov. Bilo je zanimivo prisostvovati temu zboru najvidnejših predstavnikov našega stanovskega gibanja: starejši tovariši, nosilci organizacijske ideje, vsi neomajni na svojih mestih, mlajši delavci, katerih število narašča, poleg njih kot sobojevniki za iste stanovske težnje.

Sprejeli so se predlogi odsekov za delegacijsko zborovanje in določili poročevalci. Seja je končala ob 23. uri in s tem je bil zaključen dan

premišljenega dela, važnega za dobo enega celega poslovnega leta Zveze.

Naslednje jutro 10. t. m. pred delegac. zborovanjem se je vršil še končni posvet glede volitev vodstva in odsekov ter so se zbrali zastopniki društev v upravni odbor.

Ob 9. uri otvori predsednik *Gernek* delegacijsko zborovanje. Dvorana je zasedena, tu in tam vstopi še kak zapoznelec. Tišina nastopi, skupine stoječih v razgovorih se razkrojijo, mir je tudi v razpoložnosti zborovalcev, saj ni nikakega kritičnega vprašanja, ki bi motilo zadnje čase mirno delo v organizaciji. Vse, kar je važnega, se je temeljito pretreslo v društvenih zborovanjih, zato je bilo tudi delo prejšnji dan v odsekih in upravnem odboru mirno in lahko. Skratka, delegačno zborovanje se je dobro pripravilo.

Kot zapisnikarja se imenujeta tovariša Rode in Švara.

Predsednik: Pozdravljam vse navzoče. Že drugič zborujemo v Gorici, da preiščemo svoje težnje. Včeraj se je razpravljalo v odsekih in upravnem odboru, danes moramo zavzeti stališče.

Opozoriti vas moram, da bo potreben v naših vrstah nov davek. Ta davek bo pa nam le v korist. Vsi nas zastopavljajo in prezirajo, zato si moramo sami pomagati.

Predno preidemo k razpravljanju, se moram spomniti umrlih tovarišic in tovarišev. Odšli so od nas v večnost t. Franki, ta. Milost, na Tržaškem smo izgubili zlato srce Stipeta Ferluže, umrli so Sedevčič, Korsič, nadzornik Lasič, Licul, Bolonič in Bogataj. Slava njih spominu! (Zborovalci vstanejo v znak sožalja.)

Poleg teh imamo žive mrtvece. Odstavljeni so: Arrigler, Lampret, Ladavec, Skalovi, Kambič, Šest, Rupnik, upokojen Šepič, suspendiran Medveček. Tudi vsem njim: Slava!

Spomniti se moram tudi tovariša, ki se ni nikogar ustrašil, tudi Grmeka ne (veselost) in ki je povedal vladi vedno resnico v brk, da nas je moral naposled zapustiti. Ta tovariš je Hreščak: Bog ga živi!

Naši najhujši mrtveci pa so oni, ki so izstopili iz organizacije, ki jih za sedaj še ne povem po imenu. Njim kličem, naj bi jih Bog razsvetlil!

Nato prečita imena delegatov in nadaljuje: Razen dveh so se vsi odzvali in še ta dva sta opravičena, ker sta zadržana vsled zaposlenosti. To je veselo dejstvo.

Vabim tajnika, da poroča o delovanju «Zveze».

Tajnik Rode: Tovarišice, tovariši! Petič se zbiramo pod zastavo «Zveze», drugič v solnčni Gorici. Zbiramo se, da pregledamo svoje vrste, da ocenimo delo, ki smo ga dovršili v preteklem letu in določimo program dela, ki ga bomo izvrševali v prihodnjem. Hudo je bilo leto, ki je za nami. Težki udarci so padali po tovariših iz naših vrst. Padli so po najagilnejših članih, različne jakosti so bili: prestavljanja, odstavljanja, aretacije in drugo. Tudi delo, naloženo Zvezi, ni šlo gladko pot. To nam pričajo zborovanja nekaterih društev, ko so razpravljala o vprašanju

tiskarskega sklada in o povišanju članarine. Treba je bilo cdločnosti in vztrajnosti, da sta še sklepa o teh dveh vprašanjih izvrševala. Tudi Zvezine ustanove so potrebovale podžiganja. Upanje pa je, da se vse naše ustanove obdrže tudi v prihodnosti in da se še pomnože z dvema novima. Vztrajnost, trdna volja in discipliniranost članov naj spremljajo naše delo v prihodnosti. —

Pridem k stvarnemu poročilu o delovanju Zveze v preteklem letu. V svrhu lažjega pregleda o delovanju Zveze bom podal glavne momente v posameznih točkah:

Vodstvo je imelo v preteklem letu 6 vodstvenih sej in par sestankov, upravni odbor pa je imel 2 seji.

Vsa društva so po večkrat zborovala. V tem oziru prednjačijo goriško, idrijsko in «Slomškova Zveza». Osobito živahno je bilo delovanje goriškega učit. društva.

I. Tiskarski sklad. Ta predmet je dal v nekaterih društvih povod burnim razpravam. Sklep lanskega delegacijskega zborovanja o obveznosti plačevanja deležev à 100 L za tiskarski sklad, ni bil mnogim članom pogodu, mnogi člani niso hoteli o plačevanju ničesar slišati. Očitalo se je, zakaj se ni pred sklepom vprašalo za mnenje posamezna društva. Odpor nekaterih članov proti obveznosti delegacijskega sklepa je dal povod vodstvu Zveze, da je na svoji prvi seji sklenilo naložiti organizacijskemu odboru nalogo, da sestavi okrožnico, v kateri se pozivajo vsa učiteljska društva, da se podvržejo sklepu delegacije, določijo organ, ki naj pobira deležne obroke in daje eventuelne olajšave članom glede vplačevanja deleža. Člani, ki bi pa odklonili ta sklep, se smatrajo kot odstopivši iz organizacije.

Ta okrožnica je dala zopet povod burni debati na zborovanju Slomškove Zveze, ki je poslala tudi resolucijo vodstvu. Vodstvo je nato pozvalo k seji upravni odbor, ki se je o zadevi posvetoval in sklenil predložiti delegaciji predlog, da se da članom olajšava s tem, da se podaljša rok plačevanja za šolsko leto 1923-24. Tudi trž. učit. društvo je na svojem zborovanju grajalo način, kako se je spravila vest o tiskarni v javnost. Zahtevalo je temeljitejšo pripravo za to vprašanje in priporočalo sestavo podrobnega proračuna. So pa društva, ki so brez debat in obotavljanja sprejela in odobrila sklep delegacije in se takoj podala na delo nabiranja deležev. Društva, ki so brez obotavljanja in debate sprejela sklep so bila: Goriško, idrijsko, sežansko, tolminsko. Poštojnsko društvo je moralo pozvati svoje člane za vplačevanje sklada potem okrožnice. Vodstvo Zveze je v svojih poznejših sejah ponovno razpravljalo o tem vprašanju. Pozvalo in naprosilo je tov. Kleinmayrja in Pahorja, naj dobijo potrebne podatke o tiskarni in sestavita poročilo oziroma finančni načrt in naj ga objavita v listu, kar se je tudi zgodilo. Današnja delegacija pa bo morala na letošnjem zborovanju o tem vpra-

šanju zavzeti končno stališče in napraviti tozadevne sklepe.

II. Samopomoč. To je drugi predmet, kateremu sta tako vodstvo Zveze kot upravni odbor posvečala največjo pozornost. Ustanovitev te dobrodelne in za nas neodložljive institucije je imela biti programna točka lanskega delegacijskega zborovanja. O tem vprašanju je razpravljala že delegacija v Vipavi. Letos pa je misel o ustavitvi te institucije tako globoko potrdila, da ni več dvoma, da bo današnja delegacija potrdila sklep o ustanovitvi. Za pospešitev čimprejšnje rešitve tega važnega vprašanja so nam dale povod tudi osobite pomožne akcije za tovariše in tovarišice v stiski, ki so uspeli sijajno in ki so dali spričevalo o naši požrtvovalnosti. Tudi za to vprašanje je pozvalo vodstvo tovariša, da napiše poročilo v listu. Vsako nadaljno izgubljanje besed o koristnosti te ustanove bi bilo odveč.

III. Premeščanja, odstavljanja, odpuščenja, aretacije učiteljstva. O teh štirih predmetih ne bom dalje govoril. Vsi posamezni slučajji so bili objavljeni v listu. V vseh slučajjih je interveniral predsednik.

IV. Resoluciji o kratenju državljskih pravic in šolski avtonomiji. Vodstvo Zveze je poslalo vsem društvom v razpravo in sklepanje imenovani resoluciji, kateri sta bili na zborovanjih vseh društev sprejeti in poslani na pristojno oblast.

V. Osebna polemika. Upravni odbor je v svoji seji sklenil priporočiti članom Zveze, naj ne vedijo v stanovskem listu osebnih polemik.

VI. Preureditev organizacije. O tem vprašanju je razpravljala upravni odbor v svoji seji. Bili so podani trije predlogi in sicer: 1. društva naj se zaokrožijo po podprefekturah, 2. po sodnih okrajih, 3. po potrebi. Do sklepa pa ni prišlo, ker ni še ta zadeva pereča.

VII. Pot, ki jo naj hodi Zveza. O tem vprašanju so upravni odborniki podali svoja poročila na seji upravnega odbora. Iz teh poročil je izhajalo, da je stanje goriškega društva zelo dobro in morala izvrstna, delovanje živahno. Tudi tolimnsko učiteljstvo stoji moralno na višku. Tudi Idrija in Sežana sta dobri. Drugod pa je bila slika slabjša, v nekem društvu celo žalostna.

Podale so se tudi smernice glede taktike napram slabšem. Sklep pa se je glasil: Zveza se naslanja na svojo moč in hodi pošteno pot dalje. Šolstvo naj bo svobodno in učitelj bodi značaj!

VIII. Sodelovanje z italijanskimi tovariši. Naglašala se je potreba sodelovanja z italijanskim učiteljstvom. Izvolil se je tudi odsek obstoječ iz 4 tovarišev, ki naj stopijo v stik z organizacijo ital. učiteljstva v Vidmu. Ta sestanek se je tudi vršil. O poteku sestanka bo govoril predsednik.

IX. Sprememba v vladi. O priliki spremembe na vladi se je predstavila v imenu Zveze novemu predstavniku vlade deputacija, obstoječa iz blagajnika in podpredsednika.

X. Izobraževalna akcija. Po lanskem delegacijskem zborovanju se je vršil v Sv. Luciji

socialni tečaj, ki je izborno uspel. Hoteli smo izdati o predavanjih brošuro, kar se je pa pozneje čpustilo. Projektirani so bili izobraževalni sestanki v raznih društvenih centrih, pa so se morali radi poznejših ovir opustiti. Letos se zopet vrši izobraževalni tečaj pri Sv. Luciji. Priglašencev je okoli sto. Združen bo z vajami pevskega zbora.

XI. Novi Rod. Poročila iz uprave N. R. niso razveseljiva. Število naročnikov je v novem letu padlo in še pada, naročnina se neredno plačuje, mnogo je zastankov iz lanskega leta. Za tako lep list je premalo zanimanja. Premnogo šol ni naročenih. Sklenjeno je bilo, da list izide v letošnjem letu v 10. številkah in ostane cena ista za izvod. Znaprej bo izhajal ne po solnčnem, ampak po šolskem letu. Obširneje o njem bo lahko poročal upravnik. Izvršila se je sprememba pri upravištvu, namesto odstopivšega upravnika je vodil upravnega posle t. Rode, ki je zdaj izročil upravo zopet t. PaHORJU. Tiskarski stroški so se v letšnjem letu znižali, prav tako tudi ekspedicije.

XII. Pevski izbor. O njem bo poročal član pevskega zbora.

XIII. Ročni zapisnik. Ročni zapisnik se je izdal tudi za tekoče leto. Vsi nasveti in predlogi o izboljšanju oziroma njega preureditvi se niso mogli upoštevati radi zapoznelosti. Očitalo se je pozneje, da je zapisnik nedostaten in da je prepozno izšel. V seji vodstva je bilo sklenjeno, da se prihodnje leto opusti izdaja **Ročnega zapisnika** in da se vodi statistika šol in učiteljstva v posebnih prilogah v listu. To pa iz razloga, ker se vrše med letom večje spremembe tako pri šolah kot pri učiteljstvu. Ta sklep vodstva je potrdil tudi upravni odbor.

XIV. Medvseučiliški tečaji. Vodstvo Zveze je pozvalo potom lista člane, ki se nameravajo udeležiti počitniškega tečaja. O vsem potrebnem bodo člani obveščeni potom lista. Priglašencev je 267. Tečaj se bo vršil baje od 20. avgusta do 15. septembra.

S tem zaključujem poročilo, ki čeprav ni obširno, ima vendar glavne momente delovanja. Želim tovarišem, ki bodo letos prevzeli vodilna mesta v Zvezi, najboljših uspehov v bodočnosti.

Predsednik: Ima kdo kakšno vprašanje, kakšno željo pri tajniškem poročilu?

T. Podgornik: Kaj je z rokopisi lanskega izobraževalnega tečaja? Ali so se vrnili?

Predsednik: Zaplenili so se in do sedaj jih nimamo še nazaj. — Ker se nihče več ne oglasi, pozove blagajnika t. Gruntarja, naj bi poročal.

Blagajnik: Kar bi imel poročati, ste že vsi čitali v organizacijskem glasilu. Mislim, da ni potrebno ponavljati. Le če kdo želi kakih pojasnil, naj se oglasi!

T. Ciković vpraša glede društva Volosko-Opatija.

Blagajnik: Tudi pregled vplačila društev se je objavil v listu. Priporočam posebno, da društva redno plačujejo prispevke. Zato naj člani ne

zaostajajo z odračunavanjem mesečnine. Delegatje morajo biti agitatorji, da se redno plačuje.

T. Podgornik: Da bo to šlo bolj gladko, bi se lahko razdelilo pobiranje članarine po društvih na več društvenikov.

Predsednik: To je stvar društev.

Ker se nihče drugi ne oglasi, govori za pregledovalce računov *t. Urbančič:* Našli smo račune v redu in smo deli svoje podpise v znak zaupanja.

Predsednik: Zahvaljujem se t. blagajniku za trud v tej najtežji zadevi.

Pevski zbor.

Poroč. t. Širok: Pri lanskem deleg. zborovanju se je čulo mnenje, da bo pevski zbor ogromno breme organizacije, da bo požrl veliko denarja. Naredili smo poskus in zdaj lahko s številkami dokažemo, da zbor ni toliko stal Zvezo, kakor se je predvidjalo. Pri c.a 20.000 lirah dohodkov je zbor pridobil sam s koncerti nad 11.000 L ter je Zvezina blagajna prispevala le okrog 4500 L. Poleg tega izkazujemo še prebitok 979 L 10 st. Izdali smo «Prve plamene», zbirko pevskih zborov, v jeseni pa izdamo mladinske pesmi v III. delih.

Seje zborovega odseka so se vršile tedensko, preračevali so se tudi načrti za bodočnost. V l. 1922. so se priredili 3 koncerti, letos štirje. Posebno velik moralni uspeh nam je prinesel koncert v Trstu (pri Sv. Jakobu), h kateremu so bili vabljeni italij. kritiki, ki so zbor laskavo ocenili.

V načrtu imamo marsikaj: pevske vaje o priliki tečajev pri Sv. Luciji in v Rimu, kar bi bilo združeno z malimi stroški; koncert v Vidmu, turnejo po Italiji in tudi izven države. Za to pa je potrebno mnogo vaj in dobrega, zadostnega glasovnega materiala. Nedostaje nam basov in lirčnih tenorjev, zato morajo delegatje poiskati v svojih društvih dobrih pevcev in tudi pevk, da se dvignemo.

Vsled dosedanjih odločnih uspehov bomo segli še dalje. Misli se osnovati, s pomočjo Glasbene matice v Trstu, glasbena revija, misli se na ustanovitev zveze vseh naših pevskih zborov, na organiziranje organistov in na še marsikaj.

Premalo podpore imamo iz Istre, ker tudi sami premalo mislimo na njo. Upamo, da nam bo kmalu mogoče prirediti kak koncert tudi tu, ker bi se izplačal v vsakem oziru.

Dosedanji razvoj nam kaže, da je za premaganje vedno večjega dela ustanovitev posebnega odseka pevskega zbora, ki bi sestojal iz ožjega in širjega odbora. Ožji bi imel predsednika, podpredsednika, artističnega tajnika, tajnika, blagajnika in arhivarja; v širjem bi pa bili zastopniki poedinih društev, ki dajajo pevce v zbor.

Predsednik: Otvarjam razpravo. Načrti in nameni zbora so izvršljivi.

T. Urbančič: Želim, da izreče delegacija priznanje pevskega zboru, posebno še pevovodji Kumarju za njegovo delo.

T. ca Mikluš: Potrebujemo zbirko mladinskih

pesmi za šolo. Upam, da bo pripravljena zbirka primerna za šolsko uporabo.

T. Vouk: Ker se vrši tečaj pri Sv. Luciji, bo dovolj priložnosti, da se zbirajo novi pevci. Vendar pa naj vsako društvo še posebe zbirajo pevske moči, da se zbor pomnoži.

T. Šepić: Predlagam, da se vrši prvi koncert v Opatiji. Tu je najprimerneje.

T. Vrč: Pesmi v mladinski zbirki se morajo urediti učni stopnji primerno; eno-, dvo- in tri-glasno.

T. Šepić: Želimo, da se v zbirko uvrste tudi hrvatske mladinske pesmi.

T. Zorn: V zbirko naj se uvrste dobre mladinske pesmi tudi ostalih slov. plemen.

Predsednik da na glasovanje predlog o osnutju posebnega odseka za pevski zbor in o uvrstitvi hrvatskih pesmi v mladinsko zbirko. Oba predloga se sprejmeta soglasno.

Samoizobraževalno delo.

Poročevalec Pahor: S samoizobraževalnim delom smo bili začeli l. 1921, višek pa je doseglo z lanskim tečajem pri Sv. Luciji. Uspeh, posebno moralni, je bil popoln. Za tečaj so se izbrali kot predavatelji same osebnosti, po izkušnjah ljudskega vseučilišča na Danskem. Predavali so gg. župnik Rejec, dr. Besednjak, dr. Tuma ter inž. Gustinčič, ki so vsi priznani delavci na kulturnem polju.

Toda kmalu po našem jesenskem tečaju se je vse delo popolnoma ustavilo. Izvršile so se velike spremembe, zavlada je molk. Izobraževalni sestanki, kakor smo jih prej imeli redno, so se prekinili. Morda je bila tu naša napaka, da se je vse delo poverilo eni sami osebi. Ko je bil t. Hreščaku onemogočeno, da bi nadaljeval, kar je zasnoval, nismo imeli nikogar, da bi mu sledil. Vendar smo vedeli, da bo ta zastoj samo začasen. Kakor je marsikaj odvisno le od ene osebe, od individualnosti, je ves napredek vendar izraz skupnih prizadevanj, je skupno delo in so poedine osebe predvsem izvrševalci kolektivnih teženj. Storjeni napaki se bo treba v prihodnje izogniti s tem, da se osnuje samostojen izobraževalni odsek.

Da si je bila depresija globoka, se je že v kratkem času premagala, in polnoštevilnost današnje delegacije pričra o moralnih vrlinah učiteljstva. Vemo: smrti ni, zato povzemamo svoje delo in imamo v članstvu Zveze jamstva za uspeh. Morda se ne bodo mogli vršiti izobraževalni sestanki, kakor so se; pa saj ni uspeh največ v tem, kar je kdo pridobil pri sestankih, ampak da se je na podlagi navodil in smernic, ki jih je dobil, izobraževal samostojno dalje. Bili so časi, ko se je učiteljstvo trdovratno borilo, da bi imelo vstop na vseučilišče. Danes nismo več prepričani, da mora učitelj na univerzo, če hoče splošne naobrazbe. Pridobimo si jo z lastnim delom, če nam ni do diplom, po katerih se ne seza toliko iz nagona do znanja kot radi gmotnih ugodnosti, ki s ž njimi združene. Diploma

ni nivelator v družbi, medtem ko resnično znanje izenačuje človeštvo. Učiteljstvo se hoče z znanjem osvoboditi hlapčevstva, v katero so še vedno skušali potlačiti naš stan. Poklic, ki ga vršimo, se šteje med takozvane višje poklice, ker delamo v javnosti, v kolektivne namene. Zgolj strokovna naobrazba tu ni dovolj, naš poklic je tak, da moramo razumeti in znati presojsati vse pojave v življenju, sicer ne bomo vršili svojega zvanja, kakor je družbi v korist. To je prvi namen naših samoizobraževalnih prizadevanj. Drugi pa je, da se mobilizirajo mlade moči, da se usposobijo za čas, ko bo treba prevzeti v organizaciji dedščino onih starejših tovarišev, ki so Zvezo ustanovili in razvili. Rabimo zmožnih in močnih ljudi.

Kako se bo izobraževalno delo vršilo, je zadeva odseka. Marsikaj bi se doseglo potom tiska in s knjižnicami. Vse pa mora stremeti za tem, da odpremo oči in si znamo ustvarjati samostojno sodbo. Vse XIX. stoletje, takozvani vek sijajnega napredka, je šlo človeštvo npravstveno navzdol, v gnilo močvirje. Desetletja pred svetovno vojno se je že napovedoval orkan, ki mora priti, da očisti evropski kulturni krog. Orkan je prišel, v ognju in krvi se izčišča človek. Ta čas učiteljstva pri nas ni našel nepriljubljenega, zdrave sile zmagujejo, gniloba nima moči. V ohranjenje in ojačenje teh sil naj se razvija naše izobraževalno delo. Vzlic težkim časom ne klonimo, povzemamo svoje delo in gremo dalje.

T. Rupnik: Rad bi vedel, kako je s stenograf. zapiski lanskega tečaja.

Predsednik: Ali nisem že povedal? «Sve zadržali!» Shranjeno je dobro. (Smeh.)

Dr. Jug želi besede.

Predsednik: Vprašati moram delegacijo dovoljenja!

Dr. Jug ugovarja.

Predsednik: Hlapec sem vseh teh tukaj (pokaže po dvorani)! Ali je morda navzoč zastopnik vlade? Vprašam delegacijo: Ali dovolite g. doktorju, da govori?

Dr. Jug dobi besedo in meni, da so učiteljski tečajji zgrešeni, ker se pri njih razpravlja o najrazličnejši snovi. Svetuje, naj bi se eno leto predavalo o tem, drugo o onem, ne pa kar hkrati o etiki, pedagogiki, umetnosti, nac. ekonomiki itd. Le na ta način bi vsakdo odnesel res prave pojme s tečajev. Sam je pripravljen pre-

dati učiteljstvu na lastnem tečaju iz psihologije, zato želi, da bi se ga učiteljstvo udeležilo.

Predsednik: Vsi bi nas radi poučevali in mi smo za to prav hvaležni. Ampak letos imamo že dovolj tečajev.

T. Urbančič: Goriško učit. društvo zboruje vsak mesec, g. dr. Jug bi to priliko lahko uporabil. Pridružili bi se morda tovariši s Tolminskega in Krasa.

Dr. Jug: Prost sem le nekaj mesecev.

T. Dovgan: O priliki kmetijskega tečaja v Gorici bi se mogel vršiti tudi tečaj o psihologiji, saj ni treba, da je število udeležencev veliko.

Predsednik (dru. Jugu): Dogovorite se s tovarišema!

Preidemo k nadaljni točki. Vabim poročevalca, da poroča o

tiskarniški zadevi.

Poročevalec Vouk: Lani smo opazili v vprašanju tiskarne splošen pesimizem. Vendar se je nabral znaten kapital, tretjina tega, kar se je projektiralo. Vidimo tu vsekakor uspeh, zato upamo, da bo mogoče nabrati 50.000 L., s katerimi bi se že dalo kaj napraviti. Začetek je storjen, delo moramo nadaljevati.

Imamo dve smeri: 1. lastno tiskarno, za katero bi bilo treba 150.000 lir, 2. pridružili bi se lahko kakim obstoječim tiskarni kot družabniki, kar bi bilo umestnejše. Prvo je zaenkrat nemogoče. Kapital, ki ga zberemo, bi lahko posodili in dobili zanj okrog 10.000 L na obrestih in z 10% popusta pri tiskarskem delu, ki bi šlo skozi naše roke. Denar se torej da dobro izkoristiti. To bi bila obenem pot, kako polagoma priti do lastne tiskarne, do lastnega cilja.

Je pa začasno še tretje, doseči ugodne, pregibne tarife v tiskarni, ker imamo brez točnih pogodb preveč ovir pri naših publikacijah. Najpametneje je vendar, da se držimo drugega načina, zato predlagam:

1. Vodstvu in organizacijskemu odseku se mora popolnoma zaupati in dati pooblaščenje, da sklene pogodbe povsem svobodno.

2. Denar naj se uporabi po preudarnosti.

3. Potrebna vsota naj se zbere do konca t. l. (Rok za polno vplačilo se podaljša do konca šols. leta 1923/4.)

(Predsednik da predloge na glasovanje. Sprejmejo se brez ugovora.)

(Nadaljevanje.)

MOČ ORGANIZACIJE

Naše združenje ima i tu plemenitu zadačo da potpomaga nevoljne svoje udrugare. Nije to dosad išlo na temelju našeg paragrafa pravila, nego jedino putem samilosti i kolegijalnosti. U zadnje doba slučajevi nevolja i nezgoda u našim redovima učestali, pak naši bednici upiru oči u našu organizaciju. Ova je pomogla već raznima. Mi u Istri izravnasmo dobrovoljnim prinosima gubitak nezgodom novca kolegice u Voloskom,

preko hiljade lira. — Za obitelj pokojnog nam dragog kolege Gaša Licula sakupilo se 200 lira. Eto tako mi čineći dela milosrdja, iskazujemo ujedno svoju solidarnost i kolegijalnost, što su najlepši ures svakog učitelja(-ice). Ovo su samo utešljivi i plemeniti izkazi izvan našeg dobrog srca. —

Kako već rekoh, naša organizacija nema § u pravilima, kojim bi imala da podpire nesretne svoje članove; pak zato nema ni fonda. Namiće

se našoj Zvezi, da na svom krilu odnjiha podpornu ustanovu Samopomoč, koja će imati jedinu zadaću novčano otpomagati nevoljne svoje članove. Mi ćemo morati odsele počam od 1. avgusta, plaćati društvu 10 L mesečno, od kojih će 2 L ići u fond potpornog društva. Naš zvezin predsednik reče u Gorici, da zapravo mi moramo najpre ustanoviti ovo čovekoljubivo društvo, a jedva to da staleško društvo. — Pomisao na nevoljnice i nevolju oduševiti nas mora, da se ne skanjivamo plaćati redovito svakog meseca rečenu članarinu. To od nas zahteva naša staleška svest i humanitarnost. Setimo se one:

Danas meni, sutra tebi..! Ako si siromah (a jesi!) već prvog svakog meseca metni u stran 10 L u svrhu društva. To nek ti budi prva briga. Što ostane, troši razumno. Odreci se sada koje cigare ili smotke; manje koje čašice vina pak, eto, ne će te tištiti društvena članarina. Glavno je imati smisla za društvo, srce za nevoljnice, a onda čvrstu volju i odluku dati i učiniti što si

ISPITIVANJE SAVESTI

Meni se čini, da je savest najsnažniji regulator našeg čitavog duševnog i fizičkog delovanja. Da se bolje izrazim: nije savest pokretalo (motor) našeg dvogubog delovanja, nije ona dakle parostroj, ali ipak savest je važno duševno svojstvo, koje ima za zadaću da teži (važe) naše delovanje. Za to boli ju, kad je čovek svojom voljom i razumom, ili možda samo besvesno, ili samo instinktivno nešto počinio što joj ne ugadja, a raduje se delovanju, što je s njome u suglasju. Savest ovako prikazuje vam se kao sucem naših dela i nedela, rasudnikom dobra i zla. Lako je prema tomu za čoveka valjanosti ili nevaljanosti svoga delovanja, pa ni ne potrebuje i ne traži, da mu druge osobe sude. Samo nevzgojeni ljudi i deca trebaju višu moralnu ličnost, da im sudi dela, da im razvijaju, uzgajaju i bude savest. Valjano odgojene i moralne ljude diči oseljiva savest, a ovakovi su nama najmiliji susedi, prijatelji i kolegi. Nije poraznije osude i optužbe nego li je ona: ti si bez duše i savesti. Time kao da si mu kazao: kadar si počiniti svako zlo, a da te za to — ne boli srce ili ne peče duša. Savestan čovek ne će nit' može šta zla počiniti i krivo činit, jer ima u duši onoga strogooga suca, što ga prekovava, kudi i cpominje. Savesnu osobu metnite u položaj da može, ako hoće, raditi što i kako ga je volja, pošto nema nadziratelja, ali on ne će ništa šta takova počiniti, što se protivi njegovoj savesti. Jer on sve što radi, radi po savesti — savesno, a to znači, da radi dobro, valjano i pošteno. Pa za to ćemo reći, da samo ovakovi ljudi, ljudi srca, duše, savesti, jesu zaista i najčestitiji radnici, činovnici i građani. Samo ovakov donasaju svetu sreću, blagoslov, napredak i prosvetu, pošto oni po savesti moraju raditi i revnovati, a to znači pošteno. Savesne ljude zato svako rado gleda i susreta, te ih prima i drži rado kao službenike i kao vodje.

Očuvaj nas Bože pak nesavesnih ljudi. Oni će svakom zgodom i prigodom zlo počiniti da odovolje svojoj strasti, koja nema nad sobom sudije ni krotitelja, savesti naime. Ovakove besavesnike ne pušta se ih na poslu bez nadziratelja. Ovakovi moraju

odlučio. Mi smo se na svojoj skupštini izjavili za Samopomoč; Zvezino zborovanje u Gorici od lučilo je ostaviti ju obvezno za svakog člana. Ovo je glas organizacije, a mi ga moramo slediti. Uvet je težak: društ. članovi ujedno su članovi Samopomoći; ko ne će da uplaća, prestaje biti članom svoga društva. Da se niko od vas na ovo ne namrgodi, da time ne pokažemo svoju nelepu dušu. Naši slovenski kolegi oduševljeno se odlučše za ovo potrebno podporno društvo; mi ne smijemo za njima zaostajati u plemenitosti i kolegijalnosti. Tu nema prigovora. Mi smo u Istri takò plaćeni kao drugovi Slovenci. Oni hite napred; oni hoće Zvezu podignuti svestrano i pribaviti joj štovanje i ugled. Mi, istarsko hrvatsko učiteljstvo, ne smijemo nit možemo slov. kolege u tomu sprečavati. Takve bruke i sramote ne ćemo na sebe navući. Zbog članarine i površice njene da niko ne zapuste staleške redove i braću; i ne će! U'to verujemo! — Svi zato u društveno kolo! — Svi redovito, mesečno, da namirujemo društ. članarinu!

imati uza sebe izvanjsku silu, što će ih terati da rade i postupaju onako, kako to zahteva gospodar, susedstvo, svet, javno mnjenje. Bez ove vanjske sile i ličnosti nesavesnan čovek postaje nevrednikom i protivnikom rada, reda, napretka i kulture. Ovi i ovakovi donasaju u društvo samo prokletstvo, nemir i nerad. Besavesnici su nametnici i krvopije na društvenom telu i izjeli bi ga do kostiju i mozga, da ih ne paralizuju njihovni protivnici, ljudi savesti. — Prema tomu samo ona obitelj, društvo, država i svaka institucija može se razvijati i napredovati, ako u njoj deluju svi ili pretežno radni ljudi tankočutne savesti. Zavladaju li njima i u njima besavesnici, kročiti će unatrag k propasti i rasuću.

A ovo znači drugim rečima: da nesavesni ljudi svojim nesavesnim radom ili neradom vode društvo u barbarstvo, a i u moralnu i materijalnu propast.

Nisam nakan da danas meritorno i učeno raspravljam o savesti, nego želim samo da na koncu škol. godine setim sebe najpre, a onda svoje sudrugove i drugarice, da mi učitelji imamo i moramo imati savest, pa da se upitam: jesam li ja savesno vršio svoje zvanične dužnosti u školji i izvan nje? Ruku na prsi! Ispitajmo sada na koncu škol. godine svoju savest. Što nam ona veli? Sretna li druga, koji može uskliknuti: savest mi je čista. Radio sam zdušno čitavu godinu. Blago onome narodu koji ima savesne učitelje, a k tomu umne i učene! Sretna li one dece, koja su pohadjala dnevice u školu, kojom je kraljevao učitelj ili učiteljica duše, srca i rafinirane savesti. Nesretna li nasuprot naroda i mladeži, medju koju je došao da učiteljuje neučiteljske učitelj - neučitelj! Za ove pišem ovo par redaka, ako ih srećom pročitaju i ako im dodju u ruke. Jer, uveren sam, baš nesavesni učitelji ne mare za dobro štivo, nit im ugadja moralno raspravljanje, što ga drže bespotrebni čavrljanjem. Besavesni učitelji uopće nisu naši članovi, a ako jesu radi raznih obzira, primaju naš list, ali ga ne čitaju, osobito ne članke, koji ga potiču na savestan učiteljski rad, na idealnost, muževnost i ustrajnost. Ovakovo štivo je njima odvratno. Ipak savesno učiteljstvo piše i pisati će u svom smislu, da upliviše izravno ili neizravno na sodrugove.

Svak nesavesni pojedinac nanaša i prouzročuje moralnu i materijalno štetu; ali nesavesnost inteligencije uopće, činovništva posebice, uprav deluje katastrofalno na društvo i svet. Nesavesan seljak i gospodar škodi ponajveć sebi, pak će ga glad i siromaštvo prvesti k pameti. Drugo je s inteligencijom i činovništvom, koje drži u rukama uzde ljudske (društvene) materijalne i moralne sreće i napretka. Nesavesnu činovniku obično se neosvećuje nesavesan njegov nerad; on ga retko nažalost oćuti na svojoj koži. On je dakle nesavesan na račun iskrnjega. Ovo moramo osobito mi nastavnici na sebe povući i primeniti. Ko da naš rad kontroliše? Ako i imamo sijaset kritičara, ipak naš školski rad niko ne može meritorno nadgledati, i oceniti. Mi smo u potpunoj sada neslobodi u tomu baš slobodni. Ali ova naša «školska sloboda» radja zlim u koliko nas imađe besavnika i bezdušnika. Baš ovi se obilato služe našom slobodom u školi. Oni vele u sebi: Ko me vidi, čuje i nadzire? Niko; pak zašto da se mućim i kinim! Radim ili ne radim — ista hvala, ista plata! Pak napokom: samo jedamput se živi! Tako šapće i miri prazna nesavesna duša svoga gazdu. Ali mi unatoč tome pozivljemo sve savesne, polusavesne i nesavesne učitelje(-ice: ispitajte savest sada pod kraj škol. godine, a ujedno — ispitajte savesno svoju školsku mladež. Ispitajte i sudite opet savesno, pravedno po sebe i decu. Razvidi, jesu li ti učenici napredovali i u koliko u ovoj škol. godini na umoru. Koliko u naučima, a koliko čudovredno? Koliko si napisao škol. zadaća? Pogledaj prvu ovogodišnju hrvatsku školsku zadaću, te ju prisposdobi sa zadnjom! Opažaš li napredak? Kolik? Napredak u jeziku, a kolik u pisanju? Kako je tvoj učenik čitao na početku, a kako čita sada na koncu škol. godine? Je li napredovao? Ako nije,

PROGNANICI

Zadnja prognanica je naša vredna koleginja Marija Kinkela. Baš zato što je vredna, savesna, karakterna i pošena — morade da se seli iz Jurdani (kod Matulja) u Mune (Čičarija), i to že u mesecu juniju. Važni razlozi, jelda, prisilili su oblasti u Voloskem na ovaj korak u ime kazni i masređlovanja! No nije ona dala povoda, znamo, toj službenoj operaciji, dapače mogle i morale bi ju školske vlasti cdlikovati za njeno savesno i požrtvovno školsko delovanje, pa ipak — usledilo je ovo prvo — šiba. Ali da ne zaboravimo reći: ona je bila blagajnicom voloskog učiteljskog društva... Možda tu leži njeni prekršaji?

Kol. V. Šepić, kako već javismo, nasilno bi umirovljen, a da zato oblasti nisu našle razloga. No, on ja tako bezobrazan biti čak predsednikom jednog jugoslavenskog učiteljskog društva, dašto zakonito cpstojećeg. Druga je njegova bezobzirnost što je suurednikom našeg učiteljskog glasila. Ovakav čovek — tako vele oblasti — ne će nit može podučavati decu u državnom duhu. — Van s njim! I jeste vani.

Imamo trećeg prognanika: tajnika pazinskog učiteljskog društva, kol. Ladavca. On morade smesta ostaviti svoja službeno mesto u Zarečju i Pazin-grad, a da se nije smeo povratiti uza sve molbe i intervencije. Befehl bio (s privatne strane) da se bere odmah, i ode... I on je «p. v.» (politisch ver-

razadovao je. — Ispitaj i ostale školske predmete. Ispitaj savesno osobito decu zadnjeg godišta i razreda, koja će ostaviti školu možda zavek. Zadajam da iz svoje glave napišu pismo bratu, sestri, ocu, rodjaku u tudjnu. Slobodno im sugeriraj nekoje misli, a onda da napišu list. Kako je ispala zadaća? Možda te je obllilo rumenilo? Ako jest, dobro je još znamenje, da ipak nije u tebi utrnulo čustvo savesti, pak kao takav popraviti ćeš se, a druge godine napeti ćeš svoje sile da polučiš bolje uspeh. Ako ti ispale zadaće dobro, evala ti, družu. — Mućio si se, ali si bio nagrajen uspehom svojih učenika. A za savesna učitelja to je najplemenitija nagrada i uteha. Ipak ne živim uzalud! Koristim iskrnjenu šireći prosvetu. Savestan neki učitelj primio je pismo od svog bivšeg učenika, sada vojnika, zanimalo ga dašto kakovo je pismo s jezične strane. Nije našao pogreške. Val radosti dignu mu se u srcu. To mi je jedina zadovoljština! uskliknu sav blažen. Ovakovi su pravi učitelji, učitelji savesti, duše, srca i uma. Budimo svi takovi! Blagoslivljati će nas naša mladež i novi naraštaj, a time ćemo i sebe plemeniti i usrećiti.

Da pak postanemo valjani nastavnica i odgojitelji, budimo i gojimo u sebi savest. Pitajmo ju uvek za savet pre svakog našeg čina, a pozovimo ju da nam sudi iza dovršena dela. Radi, snuj, mići se, jer ti to nalaže savest. Ako ti silnik nešto prepoveda i brani, reci mu: To mi savest brani! Budimo savesni.

To se uprav dolikuje učiteljima kao ljudskim uzgajateljima. Uzgajatelj bez savesti ili tupe svesti, nije uopće uzgajatelj, nego nesreća i zatornik čovečanstva. Za to na koncu škol. godine pozivamo savest da nam sudi, a onda da poslušamo njeni glas i odluku. — To nas moli naša mladež, narod i ljudstvo.

dächtig). Bio tajnikom učiteljskoga društva. Greh i zločin!

Medju najnovije prognanike spada kolega Čiković u Matuljima. On je verno i savesno učiteljovao do nedavna, dapače i bez ikojeg prigovora sa strane sviju današnjih oblasti. No najednom setiše se, da je pripadnik grada Reke, pa kao takav, dašto, on ne može već služiti u Italiji, u Matuljima. Dignuše ga sa službe, a sada je bez službe.

Da ne zaboravimo spomenuti: on je predsednik voloskog učiteljskog društva.

Kad već spominjemo učitelj, predsednike, ne smemo zaboraviti na stariju žrtvu sistema, na umirovljenog sada kolegu Ivu Medvedića. Zarečje bilo mu je zadnje učiteljsko mesto. Ovo maleno pazinsko selo — priguta nam eto dva hrvat. učitelja. Ni on nije drugo zafrigao no što je bio predsednikom našeg pazinskog učit. društva, i da je kao takav bio nešto — papren u vladinim očima. Ista sudbina stiže i predsednika koparskog učiteljskog društva, kol. Medveščeka. O bivšem kolegi Hreščaku znamo, da bio svakojako šikaniran radi njegove borbenosti kao učitelj i agilan društveni odbornik. I njega izgubismo.

Svi ovi moralj reći školi: s Bogom, jer nedostojni da budu učitelji dece i prosvetitelji. Pardon! Zato, što su kao učiteljski prvaci, ako i nehovice, boli oći i dražili živce onima, koji ne će da imadu posla s rodnim, značajnim učiteljima (-cima). Oni time kane postignuti dvoje: rešiti se nepoćudnih učitelja, a ujedno da unište učiteljsko društvo.

IZ ORGANIZACIJE

Samoizobraževalni tečaj pri Sv. Luciji, združen z vajami pevskega zbora, se je vršil od 11. - 17. t. m. O tečaju bo list poročal obširneje, da se obvesti o njem vse Zvezino članstvo in da se ohranijo pridobljene izkušnje. Kronistično beležimo, da je prisostvovalo predavanju preč. župn. Rejca 79, profesorjev: Ozvalda 106, Cankarja 110, Alfonsija 84, Bonesa 74 in odv. dr. Tume 86 oseb, kar je prav tako znak moči organizacije, kakor razveseljiv dokaz, da se hoče učiteljstvo čim višje povzpeti v svoji splošni naobrazbi. Kar je dosegel Zvezin zbor, mora zasledovati tudi samoizobraževalno delo učiteljstva: postati v doglednem času vzor na tem rodovitnem, hvaležnem polju! Kako, to je vprašanje članov odseka za samoizobrazbo.

Koncerta Zvezinega zbora v Gorici in pri Sv. Luciji sta najlepše uspela, posebno goriški, ki je imel obširnejši vzpored. Zbor, v Gorici številnejši, nastopa sigurno in natančno, posledica pridobljene rutine. Vrhunec goriškega koncerta so bile nekatere bravurozne točke operne pevke ge. Lovšetove, ki je s svojim samospevom spravila do veljave tudi Lajovčevega «Zelerlega Jurija».

Pri Sv. Luciji je izvajal zbor skladbe, ki imajo bolj ljudski značaj, vendar je bilo občinstvo hvaležno tudi za klasično instrumentalno glasbo Brahmsove. T. ca Bortolotti in tt. Pahor Karlo in Logar Mirko so namreč ponovili Scherzo iz tria za klavir, gosli in violo, ki je bil na sporedu že v Gorici. Mnogo odobravanja je žela tudi t. ca Anica Čokova za tri samospelve, od katerih je morala zadnjega ponoviti.

Pohvalne kritike o obeh koncertih so znane in jih ne bomo ponavljali na tem mestu. Vtis obeh koncertov je, da se odpirajo zboru nova pota, ki jih bo moralo novo vodstvo čim prej preštudirati.

Izredno zborovanje «Učit. društva za Trst in okolico», ki se je vršil 29. junija 1923 v Barkovljah. Predsednik je otvoril zborovanje ob navzočnosti 30 članov in prešel na dnevni red. K «Samopomoči» opomni, da moramo določiti smer, ki jo zavzamejo delegati pri «Zvezinem» zborovanju in sicer določimo: 1) Je li res potrebna ta ustanova in ali naj bo obvezna za vse člane ali prostovoljno samo-svoje društvo, 2) za kakšen davek naj se izrečejo delegati.

Tov. Alb. Širok je mnenja, da je ustanovitev «Samopomoči» zelo potrebna in sicer več ali manj za vse člane; zato bodi ta ustanova obvezna za vse člane.

Tov. Ribičič: Že kar se tiče prispevkov, je bolje, da je obvezno. Prostovoljno bi podpirali društvo samo taki, ki se jim zdi, da bodo kdaj potrebovali pomoči, ali pa taki člani, ki so zelo idealni. Kakor je bilo s tiskarno, tako bi se godilo s «Samopomočjo».

Tov. Trobec vpraša, če je že kak načrt.

Tov. Germek odgovori, da je že in da bo objavljen.

Tov. J. Pahor obrazloži na kratko ta načrt. Po tem načrtu bi lahko računali na podporo tisti, ki so včlanjeni pri «Samopomoči», drugi tovariši(ice) pa ne. — Je mnenja, da bi se zgodil, da bi postali potrebni tudi taki, ki niso včlanjeni in v tem slučaju bi morali zopet posebej pomagati takim. To pa nikakor ni pravilno.

Tovariš Germek predlaga, da bi se takemu, ki noče biti član te prepotrebne in prekoristne ustanove, kratkomalo ne pomagalo. (Odobranje).

Nato se oglašajo zaporedoma tov.ica Birsa, tov. Stubelj in Ribičič, ki se izrečejo vsi za obveznost.

Tov. Germek meni, da če je «Samopomoč» obvezna, tedaj se mora zvišati naš mesečni davek vsaj na 12 Lir. skupno s članarino, kar bo pa zopet odzvalo odpor.

Tov. J. Pahor spominja na ustanovnem zborovanju Zveze leta 1920, kjer so vsi godrnjali proti članarini 5 L. Pokazalo se je pozneje, da nam je ta članarina prinesla naravnost neverjetne uspehe: «Učiteljski list», «Novi rod» in drugo. Tudi za tiskarno so marsikateri godrnjali, vendar pa večina plačuje redno.

Po dolgi debati stavi predsednik ta predlog na glasovanje: Naši delegati glasujejo v Gorici za obveznost ustanove «Samopomoči» za vsakega člana.

Predlog soglasno sprejet.

Nato se oglasi tov.ica Birsa, ki je mnenja, da bi bili pri tej ustanovi tudi prostovoljni prispevki.

Tov. Germek odgovori, da je to že v načrtu zapopadeno. Kar se tiče davka, je predsednik mnenja, da se zviša članarina na 10 L, od katerih bi odpadli 2 L za «Samopomoč». Ta vsota boči maksimalna, za katero glasujejo naši delegati.

Predsednik je mnenja, da se upošteva tudi starost članstva.

Tov. Ribičič pojasni ta predlog. On pravi, da bi se zgodilo pri gotovih kolegih, ki niso člani, da bi, kakor hitro bi čutili potrebo, pristopili kot člani in potem uživali iste dobrote, kot oni, ki je že od začetka član. (Pritrjevanje.)

Nato stavi predsednik na glasovanje sledeči predlog: Naši delegati glasujejo za obveznost in izvajajo pri delegacijskem zborovanju minimalno in maksimalno takso 10 L mesečnega davka, od katerega bi odpadli 2 L za «Samopomoč». Pri tej naj se ozira tudi na starost članstva. (Sprejeto.)

Tov. predsednik pojasni nato glede tiskarne. Možna sta ta dva načina: 1. Ali naj se misli na lastno tiskarno, in 2. ali naj pristopimo, kot upniki, h kakim že obstoječim tiskarnam.

Po daljši debati se sprejme drugi načrt.

K 4. točki se oglasi tov. Germek. Predlaga, naj sprožijo naši delegati zadevo šolske reforme pri delegacijskem zborovanju, da isto zavzame gotovo stališče. Naprosi se tov. Kleinmayr, da poroča o tej stvari, posebno kar se tiče šolske obveznosti ter da se dela na to, da ostanemo vsaj na istem stališču kot smo bili do sedaj.

Predlog soglasno sprejet.

K zadnji točki dnevnega reda poroča tov. Trobec, kaj se je storilo glede «Tabella organica». Tov. Daneu se je obrnil v tej zadevi na «Unione magistrale», ki je že vložila spomenico o stvari. Ta mu je izročila svojo spomenico v proučevanje.

Tov. Germek pripomni, da smo mi že takrat dali svoje mnenje, da soglašamo z «Unione magistrale». Sedaj nima pomena, da to stvar pretresujemo, ker je bilo že v zadnji občinski seji vse določeno, kako in kaj.

Tov. predsednik je tudi mnenja, da to opustimo za enkrat, ker moramo počakati Gentilijeve reforme.

Tov. Ribičič poroča o počitniški akciji. — Določil se, da se pošljejo na deželo tudi potrebni otroci iz spodnje okolice.

Tov. Germek predlaga, naj bi se naši delegati zavzeli, da se voli v «Zvezin» odbor naša velezaslužna odbornica Anica Sheimer. — Predlog soglasno sprejet.

Tovarišica Birska predlaga, da bi prišle še druge tovarišice v vodstvo «Zveze». — Tudi ta predlog soglasno sprejet.

Končno poroča tov. Scheimer o stanju blagajne. Za tiskarski sklad ima polovico deležev vplačanih.

Ker se nihče več ne oglasi k besedi, zaključijo predsednik zborovanje.

Tajnica.

Glavna skupština Hrvat. istarskega učiteljskega društva sa sjedištem u Pazinu obdržala se u Lupoglavu, 2. tek. mes. Predsednik otvarajući skupštinare, ujedno pozdravlja predsednika naše Zveze, kol. Germeka, te predstavlja vladinog zastupnika i komisara policije, koji su došli iz Pazina, prisustvujući skupštini. Toplim rečima spomenu preranu smrt našeg kolega Gaša Licula. Ističe napredak naše Zveze sa svojim priznatim pevačkim zborom, Učit. listom, Novim Rodom, te sa naumljenom društvenom tiskarom. Društvo blagajnik izvešćuje o stanju blagajne, o dužnicima i nemarnom učiteljstvu. Zaključilo se još jednom dužnike pismeno opomenuti, a onda će se ih predati odvjetniku. Učitelji, koji ne mogu ili ne će da vrše društvene dužnosti, nek prijave sami istop iz društva. — (Na blagajniško izvešće osvrnuti ćemo se drugom zgodom.) — Odabralo se u novi odbor: predsednikom dosadanjeg predsednika V. Sepića (Buzet), tajnikom - blagajnikom Martina Ribarića (Trstenik - Slum); ostali odbornici su: Siročić Josip, Štaver Josip, Brdar Jakša, Čop Josipa i Smoković Mate.

Delegatima za Zvezino zborovanje u Gorici odabrani bijahu: Ribarić Martin, Čop Josipa, Močgorović Mate i Brdar Jakša.

Revizorima: Tomac Josipa i Žigante Josp.

Glede 5. točke dnevnog reda: o raspustu ili o preosnovi našeg društva spomenu predsednik, da ju umetnuo u dnevni red, da bude opomenom i pobudom, da naše učiteljstvo vrši točno svoje društvene dužnosti, inače bismo morali umreti naravnom smrću, ili se prikloniti slov. učiteljstvu koparskog kotara. Odlučilo se sačekati i ostati i nadalje u sadašnjem društvu, dok se bude moglo.

O potpornoj ustanovi Samopomoć progovorio je Zvezin predsednik Germek zagovarajući osnutak ovog humanitarnog staleškog društva. Skupština se izjavila jednoglasno za njeno ustanovljenje.

U zadnjoj točki dnevnog reda došla je va govor društvena tiskara. Skupštinari su opunovlastili svoje delegate, da zagovaraju na Zvezinom zborovanju u Gorici utelovljenje jedne i druge ustanove. Skupština se bavila također pisanjem našeg «Učit. lista». Naročito se upitalo skupštinare, da li odobravaju ili ne nekoje hrvatske članke, osobito članak Ledena škola. Skupštinari jednodušno izjaviše, da je ovaj članak svakako podesan, aktualan i svrsi shodan, i da mu ne može prigovoriti nijedan učitelj, ako je zbilja učitelj i ako vrši svoje učiteljske dužnosti. — Usvojen bi također jedan drugi vrlo umesni predlog, koji ide za tim, da se iduća skupština sazove u Pazinu, ako nam uspije, da tom prigodom bude predavao koji profesor talijanske pazinske gimnazije. — U tom smislu postupaće se. — Delegete se naše također opunomoćilo da podopru predlog, da naša Zveza stupi u užu doticaj sa Unione dei maestri u Rimu. — Time je bio dnevni red iscrpljen i skupština zaključena. Iza

skupštine otišli su skupštinari da pogledaju domaću pučku školu i veliki pčelinjak g. učitelja Krbavca, koji je tog dan držao škol. obuku.

Tolminsko učiteljsko društvo je zborovalo dne 10. junija v Kobaridu. Prisotnih je bilo 41 članov. Po pozdravnem nagovoru se je predsednik v lepih besedah spominjal prerano praminulega tovariša Stanislava Bogataja. Navzoči so izkazali pokojniku čast s tem, da so vstali s sedežev.

Tovariš E. Kalan je predaval o metodičnem poučevanju petja na ljudski šoli. Predavanje je bilo zelo lepo in poučno. Tovarišu predavatelju smo hvaležni in želimo, da bi nam kmalu zopet predaval kaj podobnega.

K debati se je zglasil R. Fajgel, ki je spomnil, da predlaga predavatelj preveč snovi, kajti na ljudski šoli je odmerjeno petju pre malo ur. Obenem je proti temu, da se uporabljajo na ljudski šoli črtkane note.

Referat o poučevanju spisja na ljudski šoli je odpadel, ker tovariš referent ni imel časa, da bi ga bil izvršil.

Tovariš H. Močnik je predaval o metodičnem pouku risanja na ljudski šoli. Referat je bil zelo dolg in je vseboval obilo koristnih nasvetov.

Nato je predsednik Jos. Rakovšček ostro grajal vse one tovariše(ice), ki so tako nemarni, da ne poskrbže toliko, da bi bil naročen vsaj en učenec njihove šole na Novi rod.

Za počitniško oskrbo tržaških otrok se je priglasilo že precej dobrotnikov, želeli je, da napravi vsak tovariš svjo dolžnost, da bo mogoče spraviti vse potrebne otroke na deželo.

Prispevki za Učiteljsko tiskarno so pram. den. kostni. Učiteljstvo se poziva, da čimprej vplača svoje deleže po 100 L.

Zbirke za tov. Fona, za tovarišico v Istri in lanske zbirke za potrebne tovariše nam pričajo, da je ustanovitev društva «Samopomoč» potrebna in mogoča. Tov. Fil. Podgornik je bil za to, da bodi to društvo pod okriljem Zveze, vsak član Zveze bodi obnem obvezno tudi član društva «Samopomoč». Deleži naj se računajo po starostnih letih.

Udrine letos mnogi še niso plačali, pozivajo se, da to nemudoma store.

Tovariš Ivančič Ivan je pojašnjeval novi penzijski zakon. Penzija se ozira na službeno dobo in starost, upoštevajoč vse plače, kar jih je imel učitelj v času svojega službovanja. Plače do leta 1904 se zvišajo za 150%, od 1904 do 1919 leta se zvišajo za 75%, plače od leta 1919 dalje se ne zvišajo. Vsaka plača se množi z nekim koeficijentem, ki temelji na službeni dobi in starosti učitelja. Ti koeficijenti se v zadnjih letih zelo naglo dvigajo. Vsi zmnožki plač se potem množijo z 0.09%. Ta zmrček vsebuje končno penzijo.

Tovariš Bogataj pripominja: Te «dobrote» so deležni le cni, ki bodo uradno upokojeni bodisi vsled boleznii ali vsled doslužnosti. Kdor bi hotel iti zdrav v penzijo ali bi bil kot nesposoben odstavljn, prejme samo 500 L odpravnine.

Predsednik vabi navzoče, da se v kolikor mogoče velikem številu udeleže socialnega tečaja, ki se bo tudi letos vršil pri Sv. Luciji. Objavljeni vzpored predavanj nam obeta mnogo koristnega in zanimivega. Glejmo, da ne zamudimo te tako lepe prilike!

Ker se nobeden več ni oglasil k besedi, je zaključil predsednik zborovanje in se je zahvalil navzočim za pozornost. Poročevalec.

Skupština učiteljskog društva za pol. kotar Volosko - Opatiju, obdržavana 7 lipnja o. g. u Matuljima.

I. Predsjednik otvori skupštinu u 10 sati, pozdravivši prisutne. Potuži se opet na nemar i nehajnost mnogih članova, koji se nikako ne će da probude iz tmine i koja nije mnogo stalo do naše organizacije. Spomene preteški gubitak medju našim redovima zbog prerane smrti vrlo zaslužnog istarskog nastavnika Gaše Licula. Skupštinari kliknu: Slava mu!

Priopći žalosne činjenice o suspendiranju njegovom i kolegice Zorzut Olge, te premještenju kolegice Kinkela Marije. Priopćuje, da je istupio iz društva kolega Antončić Ivan.

II. Čitanje zapisnika poslednje skupštine otpušta se, budući je isti bio tiskan u Učiteljskom Listu.

III. Delegatima za delegacijsku skupštinu u Gorici bijahu izabrani kol. August Rajčić i Čiković Antun, a njihovim zamjenicima kolegice Zorzut Olga i Radoš Josipa. Zbog slabog stanja društvene blagajne izabrala se samo dva delegata, dok se imalo prema broju članova pravo na četiri.

IV. Odnosno preuredjenje našeg društva uslijed poznate promjene u našim provincijama, predsjednik priobćuje razna mnijenja, što su iznešena na poslednjoj Zvezinoj odborskoj sjednici. Budući da se tom prigodom nije došlo do pozitivnog zaključka, odbor je «Zveze» odlučio, neka pojedina društva na svojim sjednicama izreku o tom svoje mnijenje, te će se to pitanje moći na del. skupštini raspraviti i urediti.

Kol. Rajčić August je mnijenja, da se slav. učiteljstvo istočnih kotara Istre stopi u jedno društvo, a u pojedinim kotarima neka ostanu sekcije. Naše društvo, koje ima razmjerno previše nepožrtvovanih i nemarnih članova, osuđeno je na smrt, ako se ne spoji sa društvima, u kojima vlada radinost i požrtvovnost. Toda radi predlaže, da naši delegati u Gorici učine sve moguće na tome, da se učiteljstvo bistričkog, podgradskog i volosko - opatijskog kotara združe u jedno društvo, dok pojedini kotari neka imaju svoje sekcije. Ovaj bi prijedlog jednoglasno prihvaćen.

V. Eventualija: e) Kol. Rajčić August izjavlja, da ne smije biti nitko prisilno članom našega društva. Oni, kojima je neugodno ostati u društvu sa bilo kojega razloga, neka istupe.

Bolje da nas ostane makar deset, pa da budemo svijesni, nego da ovako tjeramo naprijed. Kakva

nam korist od članova koji ne uplaćuju članarine, niti ne prisustvuju skupštinama. Ovakovi su nam samo na teret. **Neka već dakle započne čišćenje naših redova.**

b) Odlučilo se, da se prije odlaska delegata u Goricu ima da sastane društveni odbor.

c) Kol. Čiković izjavi, da će se na deleg. skupštini u Gorici pretresti i zaključiti dva vrlo važna pitanja i to: Učiteljska samopomoć i učiteljska tiskara. Bili će o tome borbe. Jedno se i drugo najedamput ne može ostvariti, jer bi to u veliko financijski teretilo članove. Prisutni zaključče, da naši delegati dadu prednost pitanju o samopomoći.

d) Kol. August Rajčić izjavi, da se je učiteljstvo pokazalo iznad svakog očekivanja vedušnim prigodom sakupljanja za okradenu kolegicu Jurinčić, kojoj je samo učiteljstvo brez ikakve veće propagande sakupilo 1697 Lira. Pa još se nadje ljudi, koji kažu da od organizacije nije nikakve korist!!!

Poverjenikom «Novega roda». Na zadnji poziv radi rednega plaćevanja naročnine se je odzvalo mnogo tovariš in tovarišev, vendar so še taki, ki jih glas ni dosegel. Če nam je do obstoja lista, moramo teko mpočitnic urediti zastanke. Posebno pereči so dolgovi iz l. 1922. Ni prav nič verjetno, da bi se želani ne izterjalá naročnina za lanske številke, zdaj pa je že sedem mesecev prešlo, ko bi se dolg lahko poravnal! Govorili bomo še: čas kliče!

Upravnik.

Formalno — pojasnilo. V «Malem listu» je predlagal posl. V. Šček tri učitelje, ki naj bi stopili v bodoči Narodni svet kot zastopniki učiteljstva. Zakaj bi bili prav oni trije tako primerni, ne vemo. To pa je znano, da obstoji Zveza vsega učiteljstva in da je ta edina kompetentna imenovati svoje zastopnike v to ali oro korporacijo. Ker predstavlja organizacija ogromno večino slov. učiteljstva v pokrajini, more zastopati učiteljstvo le tisti, ki mu je Zveza poverila zastopstvo; drugi bi zastopali le — sami sebe. Če se učiteljstvo prijazno upošteva, se morda upošteva tudi njegova organizacija in odbor, ki ga je zaupanje članstva postavilo organizaciji na čelo. Toliko, da ne bo tistih večnih — nespozumljenj!

Medvseučiliški tečaj v Rimu. Do danes ni še nobenega odgovora. Pokrajinska šol. oblast je pospešila končni odgovor, ki ga objavim v prih. št. «Učit. lista».

Germek.

POLEMIKA

Nekoliko o historičnem materializmu

«... mi nemški socialisti smo ponosni ni to, da ne izhajamo le iz Saint-Simona, Fouriera in Owena, ampak tudi iz Kanta, Fichteja in Hegela». (Fr. Engels).

Načeti moramo tudi pri nas enkrat vprašanje, ali pomenja marksizem kot teoretičen sestav in kot izraz gibanja proletarskega razreda, v kolikor moremo sploh to oboje ločiti, le sistem gospodarskega in političnega gibanja, ali pomenja tudi kaj več, celoten kulturni sistem, celotno svetovno naziranje. Potrebno je to predvsem vsled tega, ker se pojavljajo tudi pri nas poskusi nekakega filozofskega re-

vizionizma v smislu nekakega modernege krščanskega idealizma. 2) Priti moramo glede tega popolnoma na jasno, da ohranimo marksizem pred poplitvičenjem, ki mu preti s te strani. Oglejmo si nekoliko filozofično podlago marxizma!

1. Dialektika in relativizem.

Ako se je znanstveni socializem bavil bolj z ekonomskimi problemi, izhaja to iz dejstva, da so bili in so ti za razredno gibanje, katerega teoretičen izraz je, najaktualnejši. Toda do svojih ekonomskih rezultatov in socioloških metod je prišel marxizem le na podlagi gotovih filozofičnih naziranj, predvsem pa na podlagi **dialektične metode**. Marx si je osvojil to metodo od velikega nemškega filozofa Hegela, a moral jo je «postaviti na noge», kakor sam pravi. kajti Hegel je še vedno stal na idealističnem stališču in s tem stal pravzaprav sam s seboj v nasprotju,

kajti dialektistično mišljenje izključuje vsako deduktivno metodo, vsak apriorizem. Idealizem predpostavlja vedno obstoj «višjega» sveta duševnosti, neodvisnega od realnega, naravnega sveta in vodi nujno v transcendentalnost in teizem. Logični dialektik pa mora vsled induktivne metode nujno dospeti do materializma in — ateizma.

Kaj pa je pravzaprav dialektika? Na to odgovarja Engels¹⁾: »... (sistem), v katerem se nam predstavlja ves naravni, zgodovinski in duševni svet kot proces, to se pravi, nekaj, kar je v neprestanem gibanju, izpreminjanju, preoblikovanju in razvoju in poskus, določiti v tem gibanju in razvoju notranjo skladnost.« V nasprotju z dialektičnim načinom mišljenja stoji metafizični, ki predpostavlja svetovne pojave kot nekaj statičnega, negibljivega. «Za metafizika so pojavi in njihovi miselni odrazi, pojmi, osamljeni, drug za drugim in brez drugega za opazovanje možni, trdni, nepremični, enkrat za vselej dani predmeti raziskovanja. On misli v samih neposrednih nasprotjih; njegov govor je Da, da, Ne, ne, kar je nad tem, je zlo. Zanj stvar eksistira ali pa ne eksistira: kak predmet ravno tako ne more biti obenem sam in drugi. Pozitiv in negativ se absolutno izključujeta; razlog in posledica stojita pravzaprav v nepremičnem nasprotju med seboj. Ta način mišljenja se nam vsled tega zdi na prvi pogled tako jase, ker je mišljenje tzv. zdravega človeškega razuma.» (Engels¹⁾). Svet ni torej tak, kakor se nam na prvi pogled predstavlja, skupnost določenih predmetov, pojavov, pojmov idej, ampak skupnost gotovih oblik, ki jih ti predmeti, pojavi, pojmi, ideje itd. imajo na gotovi stopnji svojega evolutivnega procesa.

Tudi človek sam ni bitje samo zase, za katero veljajo že od prej določeni, stalni zakoni; tudi njegovo življenje, delo, mišljenje, čustvovanje, stremljenje se nahaja v neprestanem izpreminjanju, razvoju in vse se nam tudi pri njem predstavlja le v gotovih oblikah, ki odgovarjajo gotovim stopnjam tega procesa. Meje njegovega spoznanja, odgovarjajo le njegovemu duševnemu svetu. So torej zelo relativne in tu pridemo do spoznavnega relativizma, ki ga nujno zahteva dialektično mišljenje. Vse človekove predstave odgovarjajo le načinu in nivoju njegovega dojemanja, njegovega gledanja. Resnica je ono, kar on na podlagi premis, ki jih spozna za prave, sklepa, na podlagi svoje logike — ali moremo trditi, da velja človekova logika tudi za ostali, po naših dosedanjih spoznavnih možnostih še nepoznani svet? Dobro je ono, kar se človeku na gotovi stopnji razvoja, z ozirom na njegove potrebe zdi dobro. Obratno je zlo. Kako so ti pojmi relativni, vidimo iz dejstva, da pomenja že obstanek človeka sam na sebi negacijo gotovih delov organskega sveta, ki ga on more uničevati v boju za svoj obstanek. Isto je z ostalimi živimi bitji v naravi. Pojav človeka moremo razumeti torej le s stališča in na podlagi skupnega razvojnega procesa, v katerem pomenja le gotov del in njegov spoznavni svet le s stališča njegovih spoznavnih možnosti in oblik, za kar velja pri njem absolutni relativizem.

Pridemo do vprašanja materije in duha. Kakor že omenjeno, se ravno pri tem vprašanju loči Marsova dialektika od Hegelove. Ko pride Hegel do vprašanja bivanja, zadnje podlage vsega tega procesa se oddalji od realnega sveta in jo išče v «idejnem» svetu, ki ga on postavlja nekam v oblaku. «Objektivna ideja», «objektivni razum» tvori po njegovem bistvo sveta, ta prešinja vse stvari in tudi povzroča vse procese. Veš vidni svet in tudi človek je njemu

utelesenje te «ideje». ako prihaja Hegel do idealizma in do panteizma, a to njegovo naziranje stoji v diametralnem nasprotju z njegovo dialektično metodo, kajti Hegel si je tu ustvaril le nov iluzoričen svet, ki stoji izven zakonov dialektičnega mišljenja in ki naj ravno razlaga (!) in določa vidni svet, t. j. svet procesov. To je apliciral Hegel tudi na svoje zgodovinsko (idealistično) naziranje, o katerem piše Engels¹⁾: «Trpel je namreč (sistem) še na nepremostljivem notranjem nasprotju; na eni strani je imel kot bistveni predpostavki historično naziranje, po katerem bi bila človeška zgodovina razvojni proces, ki ne more imeti po svoji naravi z odkritjem tzv. absolutne resnice svojega intelektualnega zaključka; na drugi strani pa trdi, da je vtelesenje ravno te absolutne resnice. Vse obsegajoč, enkrat za vselej določen sistem spoznanja narave in družbe stoji v nasprotju s temeljnimi zakoni dialektičnega mišljenja...» Marxova dialektika je torej materialistična. Zanj eksistira duševni svet, eksistirajo duševni procesi, a le kot funkcija materialnega sveta. Brez duha si materijo lahko mislimo, a duha brez materije ne. Marx zida torej le na realnih dejstvih, iz katerih prihaja potem potom induktivne metode do raznih sistemov, naziranj itd., dočim vidimo pri Hegelu in pri idealistih, da si ustvarijo najprej nek svet v oblakih, iz katerega si potem, navadno zelo nesrečno, potom deduktivne metode razlagajo pojave realnega sveta. Človekova duševnost je Marxu skupnost predstav, pojmov, misli, čustev, stremljenj, ki odgovarjajo določenim predmetom, pojavom, stvarim in ki se nahaja v neprestanem razvoju in izpreminjanju. Marxizem zavrača torej substancialitetno teorijo o duševnosti, ki vodi nujno do idealizma in teizma (ali panteizma) ter sprejema aktualitetno. Ni torej res, da materialistična dialektika ne priznava duševnega sveta; nasprotno priznava in mu daje značaj realnosti, a ga na svoj način razlaga.

2. Determinizem in historični materializem

Ta naziranja tvorijo torej osnovno filozofično podlago vsega marxizma. Odslej se bavi marxizem še z abstraktnimi vprašanji, v kolikor se tičejo človeka, nastopajočega v zgodovini, v kolikor tvorijo sestaven del njegovega zgodovinskega naziranja. Vendar prav iz tega izvaja svoje ideje o ulogi duševnosti pri človeku (sedaj še socialnem), o ulogi religije, filozofije in o ulogi etike.

Ta svoja naziranja zida marxizem predvsem na podlagi Darwinovih teorij o ohranitvi organskih vrst. Vsak organizem v naravi bije boj za svoj obstanek na podlagi imanentnega samoohranjevalnega in razmnoževalnega nagona. Obstoj teh bitij določajo pogoji, v katerih živijo in njihova odporna moč. Ohranijo se le oni organizmi, ki morejo najbolje kljubovati svoji okolici, ostali poginejo. Na ta način pridemo do razvoja v organski naravi. Vsak organizem in vsaka organska vrsta si je razvila v tej borbi gotova sredstva, gotove organe, ki najbolj služijo njeni ohranitvi. Na ta način pridemo do različnih tipov in do različnih organskih vrst. Navidezna harmonija v naravi je le labilno ravnovesje raznih sil, ohranivših se v boju za obstanek, ki se pa neorenehoma ruši in zopet vzpostavlja, izpreminja, razvija. Človek je ena izmed živalskih vrst, ki je zadobila na gotovi stopnji, vsled gotovih pogojev, popolnoma svojevrstno razvojno smer, razvila si je kot sedstvo v boju za obstanek predvsem intelekt, duševnost. Do tu Darwin.

Marxizem je apliciral to teorijo predvsem na človeka¹⁾ in njegov razvoj, na njegovo zgodovino, ki jo

zasleduje vse dotlej, ko si je človek izdelal prvo sredstvo za pridobivanje življenjskih potrebščin; kajti človek se razlikuje od ostalih živali v tem, da si one pridobivajo življenjske potrebščine s pomočjo naravnih sredstev, ki jim jih je ustvaril razvoj sam, Jočim si mora on ta sredstva šele sam ustvarjati, pri čemer prihaja v poštev kot naravni organ predvsem njegov intelekt. Družba je nastala tedaj, ko so prisilile nove potrebe človeka, da si izpopolni svoja sredstva za pridobivanje življenjskih potrebščin, svoja **proizvajalna, produkcijska sredstva**, katerih ustroj, sistem, je zahteval skupno delo. A ta družba ni stalen, enkrat za vedno določen organizem. Nasprotno. Je mehanizem, ki se nahaja v neprestanem izpreminjanju in razvoju in ki zavisi od gotovega sistema proizvodnih sil, ki se vsled vedno novih potreb neprestano izpreminja in razvija. To izpreminjanje proizvodnih sil določa izpreminjanje in razvoj v ekonomični strukturi, v socialni in politični strukturi družbe in v vsej duševni družabni nadstavbi, ki ni nič drugega, kot odsev, izraz vsega tega procesa v človeški zavesti. «V družabni produkciji stopajo ljudje v svojem življenju v gotove, potrebne, od njihove volje neodvisne odnose, produkcijske odnose, ki odgovarjajo gotovi razvojni stopnji svojih produkcijskih sil. Skupnost teh produkcijskih odnošajev tvori ekonomično strukturo družbe, realno bazo, na kateri se dviga **juridična in politična nadstavba** in kateri odgovarjajo gotove družabne zavestne oblike. Proizvajalni način materialnega življenja določa socialni, politični in duševni življenjski proces sploh. Ni zavest ljudi, ki določa njihovo bit, ampak nasprotno njihova družabna bit, ki določa njihovo zavest.» (Marx.)

Vidimo torej, da je **determinizem** in sicer socialni, ekonomični determinizem nadaljna temeljna točka marxizma, njegove zgodovinske filozofije. Le s tega stališča razumeva marxizem pojav duševnosti v človeški družbi, njega mišljenja, psihologije, ideologije, etike, religije, filozofije, umetnosti. In do tega prihaja le na podlagi logične črte dialektičnega mišljenja in sicer dialektičnega materializma, ki ne vidi nikjer ničesar stalnega, večnega, nespremenljivega, ampak vsepovsod razvoj, izpreminjanje, pretvarjanje, preoblikovanje, gibanje, dinamiko; in to v materialnem svetu in v duševnem svetu, ki ga razlaga realno, kot funkcijo materialnega sveta in ne kot «višji», «nadnaraven» svet. Jasno, da mora in more ta determinizem in tudi **historični materializem**, kot sociološka metoda, izhajati ravno iz materialistično-dialektične filozofije, ker je drugače popolnoma brez smisla in brez vsake podlage.)

Ako pogledamo sedaj s tega stališča na razmerje med marxizmom in religijo (vzemimo njeno najabstraktnije bisto — vero v neka nadnaravno bitje), dobimo sledečo sliko: marxizem kot sistem s svojo induktivno, materialistično - dialektično metodo mora nujno negirati vsako religioznost, je ateističen, ker negira vsako teleologijo v naravi in življenju in ker stoji na stališču absolutnega spoznavnega relativizma; kot zgodovinsko-sociološko naziranje (historični materializem) pa razlaga pojav religije v zgodovini človeštva kot transcendentalne predstave sveta, ki človeku ni dostopen na gotovi stopnji spoznavnega obzorja, predstave, ki pa niso nič drugega, kot v transcendentalnosti projicirana slika njegovega lastnega sveta, ki je določen vedno po družabni ekonomični strukturi, po sistemu proizvodnih sil. Te transcendentalne predstave se izpreminjajo zajedno s človekovim spoznavnim ob-

zorjem, ki se zopet izpreminja s proizvodnim procesom in s celo družabno nadstavbo. Na ta način vidimo, da je religija razvijala na pr. svoje predstave o bogu od prvih predstav o duhovih velikih prednikov⁶⁾, preko vseh oblik antičnega politeizma, srednjeveškega katolicizma, ki je naravnost tipičen zgled odvisnosti religije od proizvodnih odnošajev — je prava transcendentalna fotografija fevdalnih družabnih odnošajev — preko modernega deizma in fanteizma pa do svojega konca v porajajočem se ateizmu. Uloga, ki jo igra religija v razrednem boju, je prav tako razredna, kot uloga ostalih delov socialne nadstavbe. Vsled tega mora marxizem, kot teoretičen izraz proletarskega gibanja v praksi aktivno pobijati religijo, dati mora proletariatu novo, areligiozno in ateistično vzgojo.

Kaj pa z etiko? Razumljivo, da je etika ravno tako relativen pojem, ravno tako človeški, od njega in njegovih odnošajev odvisen pojem, kakor vsak drugi. Etika se je razvila in vznikla iz potreb človeškega družabnega življenja in se je izpreminjala zajedno z njegovimi oblikami, na podlagi produkcijskega procesa. Ne moremo torej trditi, da bi obstajal kak etičen zakon izven našega življenja, ki bi veljal in objemal vse ljudi v vseh časih. V tem slučaju zabredemo takoj zopet v transcendentalnost in teizem. Ateist, ki bi priznaval tak etičen zakon, je nonsens. V razredni družbi je etika razredna, etika «civiliziranega» sveta je vse kaj drugega kot etika kanibalizma. Pojem dobrega in zla ne more biti absoluten, cmejuje se na to, kar se posamezniku, skupini, razredu, družbi, morda vsemu človeštvu zdi dobro ali pa zlo. Nasprotno vlada zakon nujnosti v življenju in naravi, ki stoji izven pojmov dobrega in zla⁷⁾.

Osvetlili smo z marxističnega stališča nekoliko pojma religije in etike, ker sta ta dva pojma dala povoda nesporazumljenjem in kritiki. Obrnimo se nekoliko k vprašanju **kontinuitete** v družabni zgodovini! Marxizem uči, da je dosedanja zgodovina zgodovina razrednih bojov. V razredih, ki so nastali najprej vsled delitve dela, vsled potreb, ki so nastale na gotovi stopnji produkcijskega razvoja, kakor razlaga to Engels⁸⁾, se je formiralo vse družabno življenje, vsled različnih interesov je prišlo do razrednega boja, ki ni drugega kot nadaljevanje boja za obstanek v notranjosti družabnega mehanizma v darwinističnem smislu. Razredi so nositelji raznih oblik gospodarskega, socialnega in kulturnega življenja in da nadaljujemo z Marxom: «Na gotovi stopnji svojega razvoja pridejo materialne produkcijske sile v nasprotje z danimi produkcijskimi odnošaji, ali, kar je le juridični izraz za to, z lastninskimi odnošaji, v katerih so se dotlej gibale... Nastopi sedaj epoha socialne revolucije. Z izpremembo ekonomične podlage se prevladi počasneje ali hitreje vsa ogromna nadstavba.» («H kritiki politične ekonomije».) Vidimo torej, da pomenja vsak nastop nove dobe potom socialne revolucije le logično nadaljevanje prejšnjega razvoja in v tem naziranju se ravno loči znanstveni socializem od utopičnega, ki je presojal na pr. pojav kapitalizma kot nekako objektivno zlo in ne logično nujnost, kot nekako zmoto in in ki je propagiral komunizem zopet kot nekako objektivno dobro in ne kot logično nujnost. S tega stališča moremo zreti na splošno človeško kulturo le kot kulturno kontinuiteto in v tej kulturni kontinuiteti zavzema vsaka doba, ki je karakterizirana po nadvladi enega razreda, dokler ima ta na sebi značaj progresivnosti,

to je: dokler «tvorijo produkcijski odnošji, ki jih je ustvaril, ugodno podlago za razvoj produkcijskih sil», svoje častno mesto.

Na podlagi te kontinuitete moremo razumeti vse doseganje volitve kulturne sestave, kot formacije različnih razredov, nastopajočih v zgodovini in na tej podlagi moremo presojeti kot tak celoten kulturni sistem tudi komunizem, izražen teoretično v marxizmu in praktično v gibanju proletarskega razreda. Komunizma ne smemo torej presojeti le kot gospodarsko-političnega gibanja, omejenega na izboljšanje življenjskih pogojev delavskega razreda, ampak kot novo, sistematično, vse panoge družabne nastave objemajoče gibanje, celotno svetovno naziranje, gibanje s svojo filozofijo, svojo kulturo, svojo etiko, ki pomenja logično kontinuiteto človeške kulture od primitivnih pojavov, preko antike, krščanstva, renesanse in liberalizma. Danes so produkcijske sile v nepremostljivem nasprotju s produkcijskimi odnošaji kapitalistične družbe. Naloga delavskega razreda je, da te zapreke odstrani in organizira nove produkcijske odnošaje, ki bodo omogočevali neomejen razvoj produkcijskih sil, kateri edini bo omogočil človeštvu resničen napredek. V tem tiči tudi največja zgodovinska naloga delavskega razreda.

Skušal sem podati kolikor mogoče strnjeno sliko marxizma kot sistema ter se dotaknil posebno onih točk, v katerih se križa marxistično naziranje z onim teh revizionistov, ki jih imamo tudi nekaj pri nas. Diskusija bi bila potrebna, ker bi razjasnila marsikaj. Študija — razumljivo — ni popolna, a upam, da se mi je kljub temu kolikor toliko posre-

čilo podati osnovne temelje marxistične filozofije in historičnega materializma.

1) Fr. Engels: «Die Entwicklung des Sozialismus von der Utopie zur Wissenschaft.»

2) Primerjaj članek J. P. v 14. - 15. števil. Učit. lista: «Nekoliko o pravni vzgoji.»

3) Karl Marx: «Zur Kritik der politischen Oekonomie.»

4) Primerjaj glede tega knjigo: Karl Kautsky: «Die Vermehrung und Entwicklung in Natur und Gesellschaft.»

5) Glede tega vprašanja je pisec te študije sam šele v zadnjem času prišel na jasno. Razumljivo, da se danes ne more strinjati več z marsičem, kar je kdaj pisal v Učit. listu in drugje.

6) Primerjaj glede tega knjigo: Buharin: «Theorie des historischen Materialismus» — Verlag der Kommunistischen Internationale — 1922., ki je prva obširnejša sistematična marxistična študija o tem vprašanju.

7) Jasno, da mora to naziranje odločiti tudi v vprašanju pravne vzgoje, o kateri ne moremo govoriti, dokler si nismo na jasnem glede etike same.

8) Fr. Engels: «Die Entstehung der Familie, des Privateigentums und des Staates.»

9) J. P. gre v tem vprašanju skupno s krščanskimi socialci, ki hočejo razrušiti «kraljestvo današnje materialistično-intelektualne družbe» v svrhu zopetne vzpostavitve prejšnjih «idiličnih» oblik krščanskega srednjega veka, ki jih je kapitalizem razrušil, kakor to odseva iz vse njegove razprave.

VI. M.

FELJTON

Jama

Tri tedne je hodila ljubljanska publika v Jakopičev paviljon ogledovat gladke obraze, sladke ustnice in pravilno posnete frizure g. Bucika, ki je razstavil svoje «družabne» portrete skupaj z Dolinarjevimi plastikami. Uspeh razstave je bil popoln; g. Bucik je dobil naročil lepo število. Partizanska kritika se je zavzela zanj in napravila iz moža portretista, ki bi lahko tekmoval celo z Lembachom... Hvala bogu, da Lembach več ne živi, zakaj sicer bi moral proti tej zlorabi svojega imena protestirati pri kakšnem mednarodnem razsodišču za pristno umetnost.

Toda dovolj replike. Sedaj je svoja dela pri Jakopiču razstavil Matija Jama. Jama je v slovenskem modernem slikarstvu velika in samorasla osebnost. Njegovo življenje je na las v skladu z njegovo umetnostjo, ki je pristna, občutena, dvigamnost ni za vsakega, morda komaj za vsakega desetega ali petdesetega. To dokazuje tudi poset razstave. Dočim je na razstavo sladkih, laskajočih se Bucikovih del publika hitela z naslodo, obiskujejo Jamova dela samo ljudje, ki se jim hoče resnične umetnosti. Ta pa je pri Jami doma povsod, v vsakem motivu, v vsaki potezi.

Matija Jama je krajinar, plenarist. Kot portretista nam ga kaže samo eno delo, in še to je iz prejšnjih časov (menda iz 1904) Seljak od Sotle. Vse drugo, kar visi pri Jakopiču, je narava, zrak, voda, sneg in zelenje, refleksi intimnih razpoloženj duše, ki se kopa v indskih legendah in prisluškuje tajnim utripom snujočih narave. Berimo profil Matije

Jame v Izidor Cankarjevih «Obiskih», pa bomo takoj našli pot, vodečo nekam globlje kakor drže naše vsakdanje ceste in steze. Matija Jama je s seboj in svetom na jasnem, on ve in čuti, da je človeku mogoče najboljšje takrat ko je sam. Zato ne išče priznanja v občinstvu, ri mu mar hvala ne graja. Njegova domneva je delo, ustvarjanje; boj prepušča mlajšim in polnokrvnejšim, ki se niso ulegli in ne bodo morda nikoli našli lastnega kroga, zaprtega v obzorje tihe in večne umetnosti.

Število Jamovih razstavljenih slik je 42. Med njimi je največ takih, katere je umetnik ustvaril tekem zadnjega leta odkar se zopet mudi v domovini. Vsa ta Jamova dela so pobožna občutja, himne in spevi na domačo grudo v vseh niansah solnca, dežja, jutranje zarje in večernega somraka.

Jama je slikarski poet Ljubljane in njene okolice. «Pogled na Ljubljano» je sijajen dokaz te trditve. Dva močna tivolska kostanja z debli stojita v ospredju, za njima se razpreza sočno zelenje, v ozadju pa gleda nizdol ljubljanski grad, nad katerim trepeče zrak kakor ga zna uspodobiti samo Matija Jama. Pa ne le Ljubljana spomladi, tudi Ljubljana pozimi je Jami mil sujet. S par potezami ti jo mojster pričara na platno tako sugestivno, da te kar objame čuvstvo, ki si ga deležen ob dolgočasnih mračnih zimskih predpoldnevih ko gledaš mesto v snegu. Mili so Jami dalje okoliški motivi Ljubljane: Šmarna gora, katero je razstavil v dječjih, v solncu in še enkrat ko so barve drugačne, Straža pozimi in spomladi, Sava pri Tacnu, Vrba ob vodi in Vrbe v solncu itd. itd. Sujet kostanja mika Jami tako, da ga naslika kar v treh variantah, v jesenskem, julijskem in v razpoloženju

še enega prehodnega letnega časa. Kot krajinarja zanima Jamo v prvem redu problem luči, solnca, svetlobe in sence. Zato ustvari Bajer v dveh razpoloženjih, enkrat v svetlejšem in enkrat v mračnejšem tonu. Tudi problem viseče veje interesira mojstra v treh primerih, a ga jemlje in rešuje vselej na nov način. Nekaj posebnega je pri Jamí modra barva, ki je tako večje uporabljiva v različnih niansah, da se ves tvoj občutek na Jamo končno zgosti direktno na barvni ton.

Razstavil je Jama tudi par motivov iz Nizozemske, kjer živi s svojo družino ter veliko sliko Stein na Donavi. Vendar prevladuje na razstavi domača krajina, kar daje razstavljenim delom še posebej presrčnost in še intimnejši čar.

Jama je danes mojster v svoji stroki. Vsa njegova dela ga razodevajo za resnega in strogega umetnika, ki obvlada z enako lahkoto vsaj sujet, ki se ga loti. Jama naslika vsako stvar na podlagi svojega utrjenega in preizkušenega razora o svetlobi in senci, katerega podpira krepka in sigurna tehnika. Eden od redkih mož je, ki se ne razkričujejo v svet radi imena. Njemu gre povsod za stvar. Njemu je umetniško doživetje in njega adekvaten izraz vse, ostalo nič. V tem tiči pomen Jame kot slikarja in umetnika.

Ljubljana, v začetku junija.

Stano Kosovel.

Škica o razvoju slovenske glasbe

Zlata doba o umetnosti vsakega naroda je nastopila vedno vsporedno z zlato dobo gospodarskega življenja. Umetnost se izliva le iz bogatih in razpoljenih duš. V ječi nima duša tistega razmaha kakor v svobodi, in kadar mora narod porabiti do zadnjega atoma svojo moč, da obdrži sebe pri življenju, tedaj mu preostane malo, da izlije v najvišje — v umetnost.

Slovenci — narod, katerega ime je nesla v svet šele vojna, je bil razkosen med veliko gospodarjev, tako da je poldrugmilijonsko pleme živelo gospodarsko in kulturno ločeno v več družin, brez vsakih stikov. Potujčevalnice na jugu in severu, vpliv drugih kultur, posebno nesorodne nemške, je bil neizogiben in vendar je bila življenska sila tega naroda toliko, da ni propadel, temveč v vsakem oziru napredoval.

Nadarjenost za umetnost je v njem velika in iz njega so izšli možje svetovnega kova in veljave. Pred leti, ko je bila slovenska upodablajoča umetnost že na taki višini, da so si upali razstavljati svoja dela v kritičnih mestih tujine (v Parizu, v Monakovem n. pr.) in leposlovje zrelo za prevode, je bila slovenska glasbena proizvodnja komaj v povojih. Talentov gotovo ni nedostajalo, nedostajalo pa je šol in pripomočkov, da bi jih vzgojili in z vzgojo spravili do veljave.

Kadar je govor o jugoslovanski glasbi, omenjajo in kažejo kot vzor pristne jugoslovanske glasbe vedno le proizvode srbskih oziroma hrvatskih skladateljev, ker menijo, da so ti manj vplivani od sosednjih kultur in da tvorijo samonikel izraz jugosl. narečnega občutja. Vpliv je lahko povsod močnejši, vendar se lastna krj nikjer ne more zatajiti in še tam, kjer jo hočejo zavestno in hote prikriti, stoji podzavestno na obod. Srbi, Hrvati in Slovenci, narod ene krvi; so bili razdeljeni po več državah in tako prisiljeni, hoditi gospodarsko in kulturno

vsak svoje poti. Ustanovili so si vsak svojo lastno kulturo, od katerih ima vsaka svoje osebne sestavine — odmeve različnih življenskih okoliščin.

Jugoslovanska glasba ima veliko samoniklega, vendar do danes še ni dobila svojega predstavnika, ki bi združil in spravil v obliko tipa iz jugoslovanskega glasbenega občutja. Kakor n. pr. Mussorgsky pri Rusih, Smetana pri Čehih ali Massenet pri Francozih; zato moramo še vedno presojati vsako posamič in zato se ob tej priliki omejim le na slovensko glasbeno proizvodnjo, ker je ravno ta v svetu najmanj znana.

Središče vsega slovenskega kulturnega življenja je Ljubljana. Avstrija je bila skopa do Slovencev in vse, kar so v tem oziru dobili od nje, je bilo par srednjih šol. Posebno glasbeno šolo je vzdrževal narod sam in še na tej se je lahko dobilo samo temeljno glasbeno znanje in kdor je hotel višje izobrazbe, je moral v tujino brez upanja, da se bo z glasbo v domovini preživljal. Gledališča ni bilo in koncerti le, kadar se nas je usmilil kak potujoči umetnik. Alfa in Omega glasbenega delovanja je bilo nekaj a capella zborov, medtemi zbor Glasbene matice, ki je tudi v tujini žel priznanje in sloveis. V takih razmerah je počela slovenska glasba. Razumljivo je torej, da je bilo vse glasbeno slovstvo večinoma vokalno in je doseglo le v tem precejšnji višek.

Slovenecem ugaja pesem. Ves narod je pevec in ni čuda, da ima danes na tisoče najlepših narodnih pesmi, ki se vedno in ob vsaki priliki pojejo, če se le sestane manjša družba.

Med starejšimi slovenskimi skladatelji je bilo več izredno nadarjenih in zapustili so veliko krasnih pesmi, ki so še danes stalno na sporedu domačih koncertov, vendar niso imele toliko sile, da bi prodrle mejo lastne domovine in so le bolj krajevne pomena. Omenim naj ob tej priliki izjemo Jakoba Gallusa (1558—1591) (rojen v Idriji v Julijski Benečiji), ki je bil eden prvih skladateljev poleg Palestrine in Lossasa; deloval je v Olomucu in Pragi. Njegova dela so izšla pred kratkim v «Denkmäler der Tonkunst in Oesterreich» z uvodom, ki ga je napisal ljubljanski kulturni historik Jos. Mantuani.

Ko se je iz dunajskega konservatorija oglasil s svojimi prvimi skladbami Anton Lajovic, takrat so vsi občutili, da bi z njim pričela druga doba v slovenski glasbi. Prišli so še mlajši in slovenska glasbena produkcija je zadobila drug obraz in nasproti prejšnji nekak «weltmanski» značaj.

Vrednosti umetnine ne merimo po njeni obsežnosti ali po vnanji obliki, temveč po vsebini dotičnega dela in količini duha, k je bilo stisjeno v obliko. Oblika je vedno le posoda oziroma okvir, katerega se posluži umetnik, da izlije vanj svoje notranje doživetje. Kakšna je ta oblika, ni tako glavno in nujno kot pa višina popolnosti, ki je bila v tej dosežena. Slovenski skladatelji so se z malimi izjemami posluževali večinoma oblike pesmi in v tej dosegli višino drugih narodov. Vzroke, zakaj je zaostajala proizvodnja v godalnih delih sem že preje navedel, vendar v prav zadnjem času je bilo tudi v tem genreju napravljenih par drznih korakov navzgor — naravno, potreba, ko je slovenska prestolnica dobila stalni orkester.

Ob tej priliki bi bila moja dolžnost, da vsaj n kratko omenim najvažnejše in najtalentnejše slov. skladatelje sedanje dobe, iz katerih je pravzaprav

izšla slovenska moderna in ki je obenem seme nadaljnjega razvoja. Pisati o živečih ustvarjajočih umetnikih, ki so v pričetku ali sredi dela, je težavno, ker se pač nikdar vnaprej ne more vedeti, kam in kako daleč jih bo povedla pot-razvoja. Če bi pa vzel za merilo do sedaj znane in objavljene vstvaritve, bi morda kateremu delal krivico! (Pri

vseh skladateljskih prevladuje tipična ruska čustvenost in zdravo nepokvarjeno estetsko občutje notranjega pojmovanja glasbe. Takozvane »Božje iskre« ne manjka nikjer in iz vseh je čutiti, da so bile porojene iz notranje potrebe brez hlinjenja in krinke).

(Nadaljevanje)

KNJIŽEVNOST IN UMETNOST

Slepi slavčki

Pri Kat. tisk. društvu v Gorici je izšla nova mladinska knjižica. Karel Širok slika v njej žalostno usodo živali, kakor jim jo je zapisala bodisi neizprosna prirodna ali pa kruta človeška roka.

Naslovni napis se nanaša na prvo povest »Slepi slavčki«; očitvidno ji pisatelj pripisuje največjo vrednost. Toda baš ta sestanek znatno zaostaja za ostalo zbirko. Prvi del zbirki je res krasen, prirodno istinit in ganljiv; drugi in tretji del pa dajeta povesti ono značilno hibo, katero zavračata moderni estet in pedagog z vsjo odločnostjo: kričeča etična tendenca, ki jo zastopata dva izrazita antipoda; negativnega zadane kazni, ki se mora nezogibno roditi iz grešnega semena. Nehote mi prihaja na misel stara »Lesena skleda«, kjer je tendenca tako krasno zamišljena, očetova napaka pa se maščuje nad njim samim na tako fin in učinkovit način. Pri »Slepih slavčkih« pa se očetov greh neusmiljeno in preočitno maščuje nad nedolžnim sinom, ki je bil še prej krenil z napačne očetove poti.

Ostale povesti so vsaka zase krasnj umotvori, polni življenja, logični in segajo globoko v dušo. Najgloblje se je pisatelj zamislil v »Goža«, katerega vsa lepota in globina je pa umljiva le zrelejšemu otroku. Kakor je vsaka povest sama zase lepa in bi prišla do polne veljave le v drugačni, pestrejši zbirki, tako pa tvori celotna knjižica čtivo, ki bi ga le s težkim srcem dala dobremu in čustvenemu otroku. Prežalostna je, prekruto biča mehko otroško srce, da mora pri čitanju neprestano plakati. Pisatelj tako hlastno reže v otrokovo dušo, da ji ne pusti solnca niti tam, kjer dejanje samo izvljaja radost: klatenje sadja je pač velik praznik za otroke in s posebnim veseljem in zanosom smo hodili v gozd klatit in trest celo kisle lešnike, kaj šele kostanj! »Janezek je vzel koš in je odšel za očetom po kolovozu v gozd.« To je vse, kar pove pisatelj o tem svečanem potu. Čudim se mu, da ga ne zaustavi otroška radost, ko kaže drugače v vseh delih toliko razumevanja in izrednega zmisla za čustvovanje in obzorje dečje duše. Zdrznila sem se, ko je hčerka zagledala naslovno sliko in me tako žalostno vprašala: »Mama, zakaj ima ta fantek zaprte očke?« Preveč se mi je smililo njeno srce, da bi ji bila povedala resnico. — »Zaspan je.« Kakor da bi hotel pisatelj s to zbirko prepiti svojo lastno naravo! Kastorčkov bolezen so otroci tako bridko občutili, da jih ni mogel več gledati in je zbežal k morju; ko pa je kužek umiral, jih je odpeljal v park, da bi nekoliko pozabili bridke vtise. »Preveč žalosti je v njihovih srčecih.« Zakaj se pisatelju ne smilijo tudi drugi, ki bodo ob tej knjigi pričla tolikim bridkostim. »Pol joka, pol smeha«, to je polje otrokovega čustvovanja in v tem pravcu mora dobiti dete tudi duševno hrano.

Knjižica se pa odlikuje po krasnem jeziku, presrečnih in naravnih dvogovorih. Ljubezen, želje, strah, slutnje, radovednost; vse te občutke slika

pisatelj z izredno realitiko in bitja ožive pred čitateljem z vsjo življenjsko silo. Škoda, da kvarijo lepoto jezika nekatere napačno rabljene besede, kakor: snop drvi - naročaj ali butarica drv; to noč - nocoj; trda noč - trdna noč; koruzno listje - lik, ličkanje, koruznica; skladišče sena - za seno, seneno; mama je poredna - grda, hudobna. Napačni so tudi po Primorskem udomačeni italijanizmi v vzklkih: Uboge! - ubožice, sirotice, jadtice, revice; upajmo, upajmo! - Bog daj, da bi Bog dal!

»Slepe slavčke« je ilustriral A. Černigoj. Njegovim slikam se pozna, da so delo veččakov roke, toda manjka jim vsebinske poglobitve v spis. Černigoj se ne pomudi pri čitanju, ne prodre v duhu povesti; čustvovanje slovanske duše mu je tuje in zato so tudi njegove ilustracije v Novem Rodu nam tuje, mrzle. Res, da slika ne sme biti enostavna fotografija pisateljeve misli, ampak ji mora slikar dati tudi svoj umetniški polet, toda kljub temu mora odgovarjati duhu spisa. Najmanj posrečena je pač naslovna slika, ki jo sicer odlikuje krasna in značilna Černigojeva stilizacija narave, toda pri kletkah ne sedi naš Janezek, temveč nemški Willy. Tudi angel v »Tinetovem jančku« ne odgovarja otroški predstavi.

Kljub tem pomislekom pa je knjiga lep umetniški proizvod in »naše otroško slovstvo... je stopilo s to knjigo močnejši korak naprej«.

P. Hočevarjeva.

IZ LISTA »SCHAFFENDE ARBEIT« — MAJ 1923.

Zadnja metoda v risanju — konstatirano najboljša.

»50 Jahre Zeichen- u. Kunstunterricht« von Regierungsrat Prof. Alois Kunzfeld je knjiga, v kateri pisatelj dokaže iz prakse, da je slabo, ako risanje po naravi prezgodaj začne ali preveča ves pouk v risanju; nastane nevarnost, da domišljija, ki se v prvem štadiju risanja tako lahko lepo razvija, ali ne more priti do razvoja ali da se uduši in s tem najvažnejši faktor za samostojno umetniško ustvarjanje v poznejšem življenju.

Avstrijski učni načrti 1919-20 že računajo s temi fakti. Risanje po spominu in samostojno delo stojita v ospredju.

Gibi z rokami — pripomoček pri čitanju.

Prof. E. Seidel je po dolgoletnih poizkusih in opazovanjih spoznal, da gotove kretnje vplivajo na govorenje in čitanje.

Že fono-mimična metoda skuša tako poživiti glas, njegova ponazorovalna metoda pa tudi črko s pomočjo označujočega giba z roko.

Ta metoda sloni na starem principu asociacije v tem slučaju med telesnim in duševnim dejanjem.

Občutki, ki stopijo hkrati v našo dušo, zapustijo predstave, ki so tesno združene med seboj in ena drugo reproducirajo. Psihofiziološki poizkusi so to jasno dokazali tudi za naš slučaj. Pri dobro asociiranih predstavah pokliče navajeni gib otroku glas in črko v spomin.

Duševno začelsti otroci v Sternbergu so se iz s tem pripomočkom naučili brati in pisati. Prvič je

učitelj prišel na to idejo po opazovanjih v gluho-nemnici. Sedaj poučuje na Moravskem v Olumucu.

Problemi vzgoje najširših plasti našega naroda. Spisal Franjo Zgeč. Izdalo in založilo «Udruženje Jugoslovanskega učiteljstva». Poverjeništvu «Ljubljana» 1923. Cena s poštnino 12 Din. Naroča se pri poverjeništvu UJU v Ljubljani, Učiteljska tiskarna.

Temeljito razpravo deli avtor v dva dela, katerih prvi je teoretičnega, drugi praktičnega značaja. V prvem razpravlja o nalogah, ciljih in smernicah vzgoje najširših plasti našega naroda, v drugem začrtuje pota za vzgojo teh plasti. V slovenski literaturi je knjiga prvo delo te vrste.

Pisatelj analizira sodobno družbo in naloge današnje pedagogike. Napravilja psihološko-sociološko analizo najširših plasti našega naroda in nas končno postavi pred glavnega reprezentanta naširših plasti istega t. j. pred kmečko prebivalstvo in industrijski proletarijat, kot glavno maso našega naroda, ki smo ju dosedaj vzgajali po enem in istem kopitu, katerih parava pa zahteva stroge ločitve pri vzgoji. Posebno zanimivo je poglavje o problemu družine in šole pri vzgoji najširših plasti, ker poseza pisatelj pri opisu v vse čimtelji, ki vplivajo na vzgojo, t. j. na razpadanje družine in šole. V drugem delu, kjer opisuje avtor pota za vzgojo najširših plasti, deli sredstva in pota po vzgojnih dobah i. s. v predšolsko, šolsko pošolsko (od 14. do 18. leta) in mladeniško dobo (od 18. do 24. leta oz. do 30. leta). V vseh dobah strogo loči vzgojo kmečke mladine in vzgojo industrijskega proletariata. V vsaki dobi posebej pa temeljito kriše strukturo duševnosti, psihološki in socialni položaj mladine ter potrebe in usmerjenje vzgoje v vsaki dobi posebej. Šolo in njene hibe razgali v posebnem poglavju, biča sedanjih vzgojni in učni sistem, ki šolo vedno bolj odtujuje od realnih potreb in zahtev naroda. Kot vzor stavi produktivno šolo. S posebno temeljitostjo poseza knjiga rak-rano vsega vzgojnega problema, v temelj vsega vzgojstva, t. j. v vzgojo učiteljstva. Avtor govori o pogojih za izvrševanje izvenšolskega učiteljskega poklica, o hibah in ovirah, ki nastopajo pri vzgojnem delu učiteljstva danes, o vzgoji učiteljskega naraščanja in pomanjkljivosti vzgoje, ki jo prejema na učiteljskišću z ozirom na vzgojno nalogo med najširšimi plastmi naroda. Knjiga nas seznanja z novimi smerni vzgojne organizacije v Rusiji, z ljudsko visoko šolo na Danskem, s takozvano Grundtvigovo ljudsko visoko šolo in temi problemi s posebnim ozirom na naše razmere in smeri, ki jo bi morali ubrati.

Skratka, ves problem je vsestransko, popolno in temeljito razpravljan in obravnavan v vseh podrobnostih. V prvi vrsti je namenjena knjiga učitelstvu, preko nje ne bo moglo preiti posebno učitelstvo naših učiteljskih in srednjih šol, in tudi vodilni možje naše šolske in prosvetne uprave ne, predvsem nadzorniki knjige ne bodo mogli prezreti, ker globoko reže v delo in nalogo vseh. Toplo pa priporočamo knjigo tudi vsakomur, ki je aktiven delavec na narodno-prosvetnem polju ali ki se zanima za usodo naroda; tudi politikom in vsem javnim delavcem odpira knjiga nove globoke moderne poglede vzgoje naroda, ki jih mora spoznati in s katerimi se mora seznaniti vsak inteligent.

Maurice Maeterlinck: Medra ptica. Čarobna pravljica v šestih dejanjih in dvanajstih slikah. Prevel Jos. Bernot. Ljubljana 1923. Tisk in založba Učiteljske tiskarne v Ljubljani,

E. Gangl: «Sin». Drama v štirih dejanjih. Drugi natis. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Cena elegantno vezani knjigi 24 Din.

Pisatelj pravi sam v uvodu drugega natisa: Prvič so igrali «Sina» v Ljubljani leta 1898. pod režijo odličnega igralca R. Inemana. Naslednje leto je izšla drama v tisku pri Gabrščku v Gorici. Svoje delo sem takrat posvetil Antonu Aškercu, ki se je živo zanimal za dramatiko in je tudi sam začel pisati drame. (Izmajlov, Red sv. Jurja, Turja.)

Poslej so «Sina» igrali po večjih in manjših odrih skoroda nešteto krat — vsaj jaz ne vem števila. Kdo me je tudi vprašal? Malokdo! Pa še ti povečini: «Igramo v ta in ta namen. Dovolj, da uprizarimo «Sina» brezplačno. Morda še sam primakneš kaj v označeni namen...»

Vsaj to se je zgodilo, da je knjiga prvega natisa popolnoma razprodana. Ker pa še vedno povprašujejo po njej, a povpraševalcem ni mogoče ustreči, prihaja «Sin» v drugem natisu na svetlo...

Fran Erjavec: Zgodovina socializma v Srbiji. Izdala in založila Slovenska socialna matica. V Ljubljani 1923. Strani 56. Cena 6 Din. — Snov je razdeljena v šest poglavij, namreč: 1. Srbija v prvi polovici preteklega stoletja; 2. Prvi pojava socializma v Srbiji; 3. Svetozar Marković; 4. Prve delavske organizacije; 5. Ustanovitev sindikalne organizacije in srbske socialno demokratične stranke in 6. Srbska socialno demokratična stranka. Ker se pisatelj ne omejuje zgolj na zgodovino srbskega socialističnega gibanja v ožjem pomenu besede, temveč ga riše v tesni zvezi z vsem srbskim kulturnim, gospodarskim ter zunanjim in notranjim političnim razvojem, bo knjižica gotovo zanimala najširšo javnost. In ravno radi tega njenega splošno informativnega značaja jo vsem toplo priporočamo.

A. Melik: Jugoslavija. Zemljepisni pregled II. del 2. snopič. 1923. Izdala tiskovna zadruga v Ljubljani. Strani 297-527. Cena 25 Din, s poštnino vred 26/50 Din.

c — **Praktični sadjar.** Zbirka najvažnejših sadjarskih nauk, pojasnjena s 24 barvnimi prilogami in 92. slikami v tekstu. Priredil M. Humek, vrt. sadj. nadzornik. Knjiga obsega 400 strani in stane vezana

RAZNE VESTI

c — **Krčenje prosvetnih proračunov.** Vse vlade skušajo zmanjšati državne izdatke. Peresa državnih finančnikov črtajo in krčijo proračune. Pri tem trpe največ postavke za prosveto. Jugoslovanski proračun prosvetnih stroškov za Slovenijo je sestavljen tako, da bje resnici v obraz. Postavke so nedostatne in malenkostne, tako, da bi bilo potreba na podlagi istih znižati število učnega osebja na vseh šolah. V Angliji so poverili krčenje prosvetnega proračuna posebni komisiji. Skupna prosvetna potreščina znaša v Angliji 103,880.000 funtov. Od teh je črtala komisija 18 milijonov. Vlada je znižala to svoto na 6 milijonov.

c — **Prisilna upokojitve.** Vlada v Sloveniji je hotela upokojiti vse učiteljstvo, ki ima nad 35 službenih let.

Povod k nameravanemu koraku je bil ta, da je število učiteljskega naraščanja zelo naraslo. V Sloveniji je okrog dvesto učiteljev in učiteljic, ki čakajo na službo. Vladni nameri se je uprla učiteljska organizacija, posebno pa prizadeto učiteljstvo, ki bi z upokojitvijo izgubilo stanovanja. Pri zadnji seji viš. šol. sveta za Slovenijo je bil lozadevni predlog umaknjen.